

BOODSCHAP

van paus Franciscus voor Wereldvrede­dag (1 januari 2018)

13 november 2017

Migranten en vluchtelingen: mannen en vrouwen op zoek naar vrede

1. Vredewens

Vrede aan alle mensen en naties van de aarde! De vrede die de engelen aan de herders in de nacht van Kerstmis verkondigen,¹ is een diep streven van alle mensen en volkeren, vooral van hen die het ergst lijden onder het ontbreken ervan. Onder dezen, die ik in mijn gedachten en mijn gebed met mij meedraag, wil ik nogmaals herinneren aan de meer dan 250 miljoen migranten in de wereld, waarvan er 22,5 miljoen vluchteling zijn. Deze laatste “zijn”, zoals mijn geliefde voorganger Benedictus XVI zei, “mannen en vrouwen, kinderen, jongeren en ouderen die een plaats zoeken waar zij in vrede kunnen leven”.² Om deze plaats te vinden zijn zij bereid hun leven op het spel te zetten met een reis die in de meeste gevallen lang en gevaarlijk is, moeilijkheden en lijden te ondergaan, prikkeldraadversperringen en muren te trotseren die zijn opgetrokken om hen ver van hun doel te houden.

In een geest van barmhartigheid omarmen wij al degenen die voor oorlog en honger vluchten of die op grond van discriminatie, vervolgingen, armoede of verwoesting van het milieu gedwongen zijn hun land te verlaten.

Wij zijn ons ervan bewust dat het niet voldoende is ons hart te openen voor het lijden van anderen. Er zal veel te doen zijn, alvorens onze broeders en zusters weer in vrede kunnen leven in een veilig huis. De ander opnemen vraagt om een concrete inzet, een keten van hulp en welwillendheid, een waakzame en begripvolle aandacht, een verantwoord omgaan met nieuwe complexe situaties die zich soms voegen bij andere talrijke, reeds bestaande problemen, alsook van de middelen die steeds beperkt zijn. Door de deugd van de voorzichtigheid in praktijk te brengen, zullen de bestuurders weten op te nemen, te ondersteunen, te beschermen en te integreren en praktische maatregelen te nemen “binnen de grenzen die door een juist verstaan van gemeenschappelijk welzijn zijn toegestaan, [om] dat integreren mogelijk

---

1 Luc. 2, 14.

2 Angelus, 15 januari 2012.

te maken”.³ Zij hebben een precieze verantwoordelijkheid jegens de eigen gemeenschappen, waarvan zij de juiste rechten en een harmonische ontwikkeling moeten garanderen om niet zoals de dwaze bouwer te zijn die de berekeningen niet goed deed en er niet in slaagde de toren af te maken die hij was begonnen te bouwen.⁴

2. Waarom zoveel vluchtelingen en migranten?

Met het oog op het grote Jubileum van 2000 jaar verkondiging van de vrede door de engelen in Bethlehem telde de heilige Johannes Paulus II het groeiende aantal vluchtelingen onder de gevolgen van een “oneindige en afschuwelijke opeenvolging van oorlogen, conflicten, volkerenmoord en “etnische zuiveringen”,⁵ die de 20e eeuw hadden gekenmerkt. De nieuwe eeuw heeft tot nu toe geen ware ommekeer laten zien: de gewapende conflicten en de andere vormen van georganiseerd geweld blijven verplaatsingen van de bevolking binnen de nationale grenzen en daarbuiten veroorzaken.

Maar mensen migreren ook om andere redenen, waaronder allereerst het “verlangen naar een beter leven, vaak verbonden met een zoeken naar het achter zich laten van de “wanhoop” van een toekomst die onmogelijk gebouwd kan worden”.⁶ Men vertrekt om zich weer te voegen bij het eigen gezin, om mogelijkheden voor werk en opleiding te vinden: wie deze rechten niet kan genieten, leeft niet in vrede. Bovendien, zoals ik heb onderstreept in de encycliek “Laudato si’, “is de toename van de migranten die de ellende ontvluchten die door de verwoesting van het milieu wordt verergerd, tragisch”.⁷

Het merendeel trekt via een reguliere route, terwijl sommigen andere wegen nemen, vooral ten gevolge van de wanhoop, wanneer het eigen vaderland hun geen zekerheid of gelegenheid biedt en iedere legale weg onbegaanbaar, geblokkeerd of te langdurend lijkt.

In veel landen van bestemming heeft een retorica zich wijd verbreid die de risico’s voor de nationale veiligheid of de last van het opnemen van de

---

3 Johannes XXIII, encycl. *Pacem in terris*, 57.

4 Vgl. Luc. 14, 28-30.

5 Boedschap voor Wereldvrede dag 2000, 3.

6 Johannes XXIII, encycl. *Pacem in terris*, 57.

7 Boedschap voor de Wereld dag van de Migrant en de Vluchteling 2018, 15 augustus 2017.

nieuw aangekomenen benadrukt en zo de menselijke waardigheid minacht die men voor allen, als zonen en dochters van God, moet erkennen. Hoevelen wakkeren zelfs voor politieke doeleinden de vrees aan ten opzichte van migranten in plaats van de vrede op te bouwen, zaaien haat, rassendiscriminatie en xenofobie, die een bron van grote zorg zijn voor al degenen die de bescherming van ieder menselijk wezen ter harte gaat.⁸

Alle elementen waarover de internationale gemeenschap beschikt, wijzen erop dat migraties over de hele wereld onze toekomst zullen blijven kenmerken. Sommigen beschouwen deze als een bedreiging. Ik nodig u daarentegen uit ernaar te kijken met een blik vol vertrouwen, als een uitdaging om een toekomst van vrede te bouwen.

3. Met een contemplatieve blik

De wijsheid van het geloof voedt deze blik, omdat zij in staat is waar te nemen dat wij allen “deel uitmaken van één familie, migranten en lokale bevolkingen die hen opnemen, en allen hebben hetzelfde recht om de goederen van de aarde te genieten, waarvan de bestemming universeel is, zoals de sociale leer van de Kerk leert. Hier vinden solidariteit en samen delen hun fundament”.⁹ Deze woorden houden ons weer het beeld van het nieuwe Jeruzalem voor. Het boek van de profeet Jesaja (hoofdstuk 60) en vervolgens dat van de Openbaring (hoofdstuk 20) beschrijven het als een stad met poorten die steeds openstaan om mensen van iedere natie binnen te laten, die het bewonderen en overladen met rijkdommen. De vrede is de soeverein die haar leidt, en de gerechtigheid het principe dat de samenleving daarbinnen bestuurt.

Wij dienen ook de stad waarin wij leven, met deze contemplatieve blik te zien, “of wel een blik van geloof waarmee wij God ontdekken die in haar huizen, in haar straten, op haar pleinen woont [...] en die de solidariteit, de broederlijkheid, het verlangen naar het goede, naar waarheid, naar gerechtigheid bevordert”,¹⁰ met andere woorden de belofte van vrede verwezenlijkt.

---

8 Hebrreeën, 13, 2.

9 Psalm 146, 9.

10 Deuteronomium, 10, 18-19.

Wanneer deze blik kijkt naar migranten en vluchtelingen, zal hij weten te ontdekken dat zij niet met lege handen komen: zij brengen behalve de schatten van hun eigen cultuur van oorsprong een lading aan moed, capaciteiten, energie en ambities met zich mee en op deze wijze verrijken zij het leven van de naties die hen opnemen. Hij zal ook de creativiteit weten te ontwaren, de vasthoudendheid en de opofferingsgezindheid van ontelbare personen, gezinnen en gemeenschappen die in alle delen van de wereld hun deur en hun hart openzetten voor migranten en vluchtelingen, ook daar waar de middelen niet overvloedig zijn.

Deze contemplatieve blik zal ten slotte de onderscheiding van de verantwoordelijken voor de publieke zaak weten te leiden, zodat hij de opnamepolitiek tot het optimale zal weten te brengen binnen “de grenzen van het juist verstaan gemeenschappelijk welzijn”,¹¹ dat wil zeggen door met de behoeften van alle leden van de ene menselijke familie en het welzijn van ieder van hen rekening te houden.

Wie door deze blik wordt bezielde, zal in staat zijn de kiemen van vrede te herkennen die reeds ontspruiten, en zal zorg dragen voor de groei ervan. Zo zal hij onze steden, vaak verdeeld en gepolariseerd door conflicten die nu juist de aanwezigheid van migranten en vluchtelingen betreffen, veranderen in werkplaatsen van vrede.

4. Vier mijlpalen om te handelen

Asielzoekers, vluchtelingen, migranten en slachtoffers van mensenhandel een mogelijkheid bieden om de vrede te vinden die zij zoeken, vraagt om een strategie die vier handelingen vereist: opnemen, beschermen, ondersteunen en integreren.¹²

“Opnemen” verwijst naar de eis om de mogelijkheden van het legaal binnenkomen te verruimen, geen vluchtelingen en migranten terug te sturen naar plaatsen waar hen vervolging en geweld wacht, en de zorg voor nationale veiligheid met de bescherming van de fundamentele rechten van de mens in evenwicht te brengen. De Schrift herinnert ons eraan: “Vergeet de

---

¹¹ Efeziërs 2, 19.

¹² “20 Punten van Pastorale Actie” en “20 Punten van Actie voor Globale Verdragen” (2017); zie ook Uno-Document A/72/528.

gastvrijheid niet; door haar hebben sommigen zonder het te weten engelen onthaald”.¹³

“Beschermen” herinnert aan de plicht de onschendbare waardigheid van hen die vluchten voor een werkelijk gevaar op zoek naar asiel en veiligheid, te erkennen en te beschermen, hun uitbuiting te verhinderen. Ik denk in het bijzonder aan de vrouwen en kinderen die zich in situaties bevinden waarin zij het meest bloot staan aan risico’s en misbruik die hen zelfs tot slaaf maken. God discrimineert niet: “De Heer behoedt de ontheemden. De Heer geeft wees en weduwe steun”.¹⁴

“Ondersteunen” verwijst naar de ondersteuning van de integrale menselijke ontwikkeling van migranten en vluchtelingen. Onder de vele instrumenten die bij deze taak kunnen helpen, wil ik het belang onderstrepen dat kinderen en jonge mensen de toegang wordt gegarandeerd tot alle niveaus van onderwijs: op deze wijze zullen zij niet alleen hun capaciteiten kunnen ontwikkelen en vrucht laten dragen, maar ook beter in staat zijn anderen tegemoet te treden en daarbij een geest van dialoog, in plaats van geslotenheid of conflict te ontwikkelen. De Bijbel leert dat God “aan vreemdelingen zijn liefde bewijst door hun voedsel en kleding te schenken”; daarom spoort hij aan: “Ook gij moet de vreemdeling uw liefde bewijzen, want zelf zijt gij vreemdelingen geweest in Egypte”.¹⁵

“Integreren” betekent ten slotte het vluchtelingen en migranten mogelijk maken volledig deel te nemen aan het leven van de maatschappij die hen opneemt, in een dynamiek van wederzijdse verrijking en vruchtbare samenwerking bij het bevorderen van de integrale menselijke ontwikkeling van de plaatselijke gemeenschappen. Zoals de heilige Paulus schrijft: “Zo zijt gij dus geen vreemdelingen en ontheemden meer, maar medeburgers van de heiligen en huisgenoten van God”.¹⁶

5. Een voorstel voor twee internationale verdragen

Ik wens van harte dat dit de geest is om het proces te bezielen dat gedurende 2018 zal leiden tot de goedkeuring door de Verenigde Naties

---

13 Hebr. 13, 2.

14 Psalm 146, 9.

15 Deuteronomium, 10, 18-19.

16 Efeziërs 2, 19.

van twee globale verdragen, het ene voor veilige, geordende en reguliere migratie, het andere betreffende de vluchtelingen. Wat de op wereldniveau gedeelde overeenkomsten betreft, zullen deze verdragen een referentiekader vertegenwoordigen voor politieke voorstellen en praktische maatregelen. Daarom is het belangrijk dat deze bezielde zijn door medeleven, een vooruitziende blik en moed, zodat iedere gelegenheid wordt aangegrepen om de opbouw van vrede verder te laten gaan: alleen zo zal het noodzakelijke realisme van de internationale politiek geen capituleren worden voor het cynisme en de globalisering van de onverschilligheid.

Dialogo en coördinatie zijn immers een noodzaak en een eigen plicht van de internationale gemeenschap. Buiten de nationale grenzen is het ook mogelijk dat minder rijke landen een groter aantal vluchtelingen opnemen of hen beter opnemen, als de internationale samenwerking hun de beschikbaarheid van noodzakelijke fondsen garandeert.

De Sectie Migranten en Vluchtelingen van het Dicasterie voor de Dienst van de Integrale Menselijke Ontwikkeling heeft 20 actiepunten gesuggereerd¹⁷ als concrete richtlijnen voor de verwezenlijking van deze vier werkwoorden, niet alleen in de houding en het handelen van de christelijke gemeenschappen, maar ook in de openbare politiek. Deze en andere bijdragen willen de belangstelling van de katholieke Kerk tot uitdrukking brengen voor het proces dat zal leiden tot het aannemen van de zogenaamde globale verdragen van de Verenigde Naties. Deze belangstelling bevestigt een meer algemene pastorale zorg die met de Kerk is geboren en wordt voortgezet in veel van haar werken tot in onze dagen.

6. Voor ons gemeenschappelijk huis

De woorden van de heilige Johannes Paulus II inspireren ons: “Als de “droom” van een wereld in vrede door zovelen wordt gedeeld, als men de bijdrage van migranten en vluchtelingen op haar juiste waarde schat, kan de mensheid steeds meer een gezin van allen worden en onze aarde een waar “gemeenschappelijk huis”.¹⁸ Velen in de geschiedenis hebben in deze “droom” geloofd en hoezeer hebben zij ervan getuigd dat het geen utopie betreft die niet verwezenlijkt kan worden.

---

17 “20 Punten van Pastorale Actie” en “20 Punten van Actie voor Globale Verdragen” (2017); zie ook Uno-Document A/72/528.

18 Boedochap voor de Werelddag van de Migrant en de Vluchteling 2004, 6.

Tot hen dient de heilige Francesca Saverio Cabrini te worden gerekend, van wie de honderdste geboortedag in de hemel in 2017 wordt gevierd. Vandaag, 13 november, viere veel kerkgemeenschappen haar gedachtenis. Deze kleine grote vrouw, die haar leven wijdde aan de dienst van de migranten en vervolgens hun hemelse patrones werd, heeft ons geleerd hoe wij deze broeders en zusters van ons kunnen opnemen, beschermen, ondersteunen en integreren. Moge op haar voorspraak de Heer het ons allen geven te ervaren dat “gerechtigheid de vrucht is van de vrede en slechts wie de vrede nastreven haar zullen oogsten”.¹⁹

Uit het Vaticaan, 13 november 2017

Gedachtenis van de heilige Francesca Saverio Cabrini, Patrones van de migranten.

Franciscus

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers

Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK

---

¹⁹ 19 Jakobus 3, 18.

KOPPELING KERKEN MET GEMEENTELIJKE BASISADMINISTRATIE BLIJFT

13 oktober 2017

Kerken die aangesloten zijn bij SILA (Stichting Interkerkelijke Leden Administratie) mogen volgens het nieuwe regeerakkoord blijven rekenen op gegevens uit de Gemeentelijke Basis Administratie. Dat betekent dat wijzigingen door overlijden of verhuizen van kerkleden door een slim systeem worden doorgegeven aan de lokale kerken.

Vorig jaar besloot minister Ronald Plasterk (Binnenlandse Zaken) op verzoek van VVD, PvdA en D66 hier een eind aan te maken. In het nieuwe regeringsakkoord is nu afgesproken dat kerken gegevens kunnen blijven ontvangen. In de toekomst zal dit mogelijk via mijnoverheid.nl gaan, waarin burgers dan zelf hun gegevens kunnen bijhouden en tot die tijd blijft alles nog bij het oude.

Danielle Woestenberg, secretaris van het Interkerkelijke Contact in Overheidszaken (CIO), is blij met deze uitkomst. Achter de schermen is zij namens het CIO voortdurend in gesprek gebleven met de overheid over dit onderwerp. Toen er vanuit de overheid een internetconsultatie werd gehouden, reageerden er meer dan 17.000 mensen, voornamelijk om te laten weten dat ze de koppeling tussen de Gemeentelijke Basis Administratie en de kerken wilden behouden. Het betreft het hoogste aantal reacties op een internetconsultatie van de overheid ooit.

Steun in de rug

“Dit geeft de kerken perspectief, zo houden we zicht op bijvoorbeeld oudere kerkleden die niet zelf meer kunnen melden dat ze verhuisd zijn naar een verpleeghuis. En juist deze leden stellen het blijvende contact met de kerk zeer op prijs. Verder is het mooi dat we met het CIO en de kerkgenootschappen die daarbij aangesloten zijn (waaronder de Rooms-Katholieke Kerk), nadrukkelijk hebben laten weten hoe belangrijk dit voor ons is en dat daar gehoor aan is gegeven. Dat we daarbij meer dan 17.000 burgers achter ons kregen in de internetconsultatie, was een enorme steun in de rug”, aldus Woestenberg.

BRIEF

Betreft eisen die worden gesteld aan buitenlandse priesters c.q. (priester-) religieuzen die zonder zending en benoeming vanuit het buitenland tijdelijk pastoraal werkzaam willen zijn in een katholieke geloofsgemeenschap van migranten niet zijnde een parochie, 1 november 2017

Aan de besturen en/of verantwoordelijken van katholieke geloofsgemeenschappen van migranten niet zijnde een parochie

Geacht bestuur,

Zoals u weet streeft de Rooms-Katholieke Kerk een zorgvuldige omgang na met alle mensen die aan de zorg van kerkelijke medewerkers zijn toevertrouwd. In dit verband zijn er in de afgelopen jaren de nodige regelingen in het leven geroepen die integraal onderdeel uitmaken van het preventiebeleid van de Nederlandse bisdommen, ordes en congregaties.

1. Sinds 2005 kent de Nederlandse Kerkprovincie een verplicht antecedentenonderzoek van priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en religieuzen wanneer deze in een ander bisdom of religieus instituut gaan werken (vernieuwd protocol per 1 november 2012).
2. Per 1 januari 2014 is er voor priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers, religieuzen en bepaalde vrijwilligers en functionarissen een regeling in het leven geroepen betreffende de verplichting tot het overleggen van een Verklaring omtrent het Gedrag (VoG).
3. Sinds 1 juli 2014 geldt voor de Nederlandse bisdommen en het militair ordinariaat de Gedragscode Pastoraat. Hiervoor wordt aangesloten bij gedragscodes die in andere sectoren van de samenleving gangbaar zijn. De Nederlandse bisschoppen hebben de tekst van de Gedragscode Pastoraat ook aangeboden aan de KNR, in het vertrouwen dat de hogere oversten deze tekst ook geldig zullen verklaren voor de religieuze instituten en de sociëteiten van apostolisch leven.

Bij dezen informeer ik u over de vereisten waaraan tegen de achtergrond van bovenstaande regelingen moet worden voldaan voordat u de clericus c.q. (priester-) religieus die vanuit het buitenland naar uw geloofsgemeenschap komt en die geen zending en benoeming van ondergetekende heeft, mag

toestaan om in uw geloofsgemeenschap tijdelijk pastoraal actief te zijn in de sacramentenbediening, de verkondiging en het persoonlijk pastoraat.

Allereerst dient u zich ervan bewust te zijn dat bovengenoemde clericus c.q. (priester-) religieus altijd en zonder uitzondering onder uw gezag en verantwoordelijkheid als bestuur tijdelijk pastoraal werkzaam is in uw geloofsgemeenschap. De hierna genoemde bepalingen zijn hiervan de uitdrukking en feitelijke uitwerking.

1. In alle gevallen dient u, voordat de clericus of (priester-) religieus tijdelijk pastoraal actief wordt in uw geloofsgemeenschap, na te (laten) gaan of hij beschikt over een geldig (dat wil zeggen door zijn ordinaris niet langer dan een jaar geleden afgegeven) celebret (canon 903 CIC/1983).
2. De clericus c.q. (priester-) religieus die voor een periode van maximaal 7 dagen in uw geloofsgemeenschap pastoraal actief zal zijn, dient voorafgaand aan het tijdstip van aanvang altijd te beschikken over een schriftelijke verklaring (eventueel per e-mail) van u als bestuur dat u de clericus c.q. (priester-) religieus gedurende de aangegeven periode toestaat om pastoraal actief te zijn in uw geloofsgemeenschap.
3. De clericus of (priester-) religieus die voor een periode van langer dan 7 dagen in uw geloofsgemeenschap pastoraal actief zal zijn, dient voorafgaand aan het tijdstip van aanvang altijd
  - a. te beschikken over een schriftelijke verklaring (eventueel per e-mail) van u als bestuur dat u de clericus c.q. (priester-) religieus gedurende de aangegeven periode toestaat om pastoraal actief te zijn in uw geloofsgemeenschap.
  - b. aan u een volledig ingevulde antecedentenverklaring van zijn ordinaris te overhandigen.

BRIEF

aan alle pastoors

1 november 2017

Betreft: Eisen die worden gesteld aan buitenlandse priesters c.q. (priester-) religieuzen die zonder zending en benoeming vanuit het buitenland tijdelijk pastoraal werkzaam willen zijn in een parochie

Zeereerwaarde / Hoogerwaarde heer,

Zoals u weet streeft de Rooms-Katholieke Kerk een zorgvuldige omgang na met alle mensen die aan de zorg van kerkelijke medewerkers zijn toevertrouwd. In dit verband zijn er in de afgelopen jaren de nodige regelingen in het leven geroepen die integraal onderdeel uitmaken van het preventiebeleid van de Nederlandse bisdommen, ordes en congregaties.

1. Sinds 2005 kent de Nederlandse Kerkprovincie een verplicht antecedentenonderzoek van priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en religieuzen wanneer deze in een ander bisdom of religieus instituut gaan werken (vernieuwd protocol per 1 november 2012).
2. Per 1 januari 2014 is er voor priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers, religieuzen en bepaalde vrijwilligers en functionarissen een regeling in het leven geroepen betreffende de verplichting tot het overleggen van een Verklaring omtrent het Gedrag (VoG).
3. Sinds 1 juli 2014 geldt voor de Nederlandse bisdommen en het militair ordinariaat de Gedragscode Pastoraat. Hiervoor wordt aangesloten bij gedragscodes die in andere sectoren van de samenleving gangbaar zijn. De Nederlandse bisschoppen hebben de tekst van de Gedragscode Pastoraat ook aangeboden aan de KNR, in het vertrouwen dat de hogere oversten deze tekst ook geldig zullen verklaren voor de religieuze instituten en de sociëteiten van apostolisch leven.

Bij dezen informeer ik u over de vereisten waaraan tegen de achtergrond van bovenstaande regelingen moet worden voldaan voordat u de clericus c.q. (priester-)religieus die vanuit het buitenland naar uw parochie komt en die geen zending en benoeming van ondergetekende heeft mag toestaan om in uw parochie tijdelijk pastoraal actief te zijn in de sacramentenbediening, de verkondiging en het persoonlijk pastoraat.

Allereerst dient u zich ervan bewust te zijn dat bovengenoemde clericus c.q. (priester-) religieus altijd en zonder uitzondering onder uw gezag en verantwoordelijkheid als pastoor tijdelijk pastoraal werkzaam is in uw parochie. De hierna genoemde bepalingen zijn hiervan de uitdrukking en feitelijke uitwerking.

1. In alle gevallen dient u, voordat de clericus of priester-religieus tijdelijk pastoraal actief wordt in uw parochie, na te (laten) gaan of hij beschikt over een geldig (dat wil zeggen door zijn ordinaris niet langer dan een jaar geleden afgegeven) celebret (canon 903 CIC/1983).
2. De clericus c.q. (priester-) religieus die voor een periode van maximaal 7 dagen in uw parochie pastoraal actief zal zijn, dient voorafgaand aan het tijdstip van aanvang altijd te beschikken over een schriftelijke verklaring (eventueel per e-mail) van u als pastoor dat u de clericus gedurende de aangegeven periode toestaat om pastoraal actief te zijn in uw parochie.
3. De clericus of (priester-) religieus die voor een periode van langer dan 7 dagen in uw parochie pastoraal actief zal zijn, dient voorafgaand aan het tijdstip van aanvang altijd
  - a. te beschikken over een schriftelijke verklaring (eventueel per e-mail) van u als pastoor dat u de clericus c.q. (priester-) religieus gedurende de aangegeven periode toestaat om pastoraal actief te zijn in uw parochie.
  - b. aan u een volledig ingevulde antecedentenverklaring van zijn ordinaris te overhandigen.

TESTIMONIAL OF SUITABILITY FOR PRIESTLY MINISTRY

Address:

Your Excellency / Your Eminency,

Reverend _____ is seeking to exercise pastoral ministry as priest / deacon in Your Diocese for the period _____.

I have carefully reviewed our personnel files and all other records which we maintain, and I have consulted with those who served with him in the works he has been assigned under our authority. Based on these inquiries, and on my own personal knowledge, I am able to make each of those statements listed below which I have checked off and initialed:

- ____ ( ) He is a priest/deacon in good standing in the Diocese / Order / Congregation of _____.
- ____ ( ) He has never been suspended or otherwise canonically disciplined.
- ____ ( ) No criminal charges have ever been brought against him, and he has no criminal record.
- ____ ( ) He has never behaved in such a way as to indicate that he might engage in sexual behavior inconsistent with his status as a Catholic priest/deacon.
- ____ ( ) He has never behaved in such a way as to indicate that he might deal with minors in an inappropriate manner.
- ____ ( ) He does not have a current, untreated alcohol or substance abuse problem.
- ____ ( ) He does not have a current, untreated emotional or mental health problem.
- ____ ( ) He has never been involved in any incident, to my knowledge, which would adversely affect his performance as a priest deacon.

Based on my inquiries and on my personal knowledge, Reverend

---

is a priest/deacon of good moral character and reputation, and is qualified to serve as a priest/deacon in Your Diocese in an effective and suitable manner for the above mentioned time period with the understanding that such ministry will cease at the end of this time, and is not undertaken for the purpose of seeking incardination in Your Diocese.

Signature

Title

Date

R.-K. KERK IN NEDERLAND ONDERZOEKT MOGELIJKHEDEN EN KANSEN VOOR JONGERENWERK IN DE PAROCHIES

7 november 2017

In een op 7 november gepubliceerd onderzoeksrapport brengt de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland de mogelijkheden en kansen in kaart voor het jongerenwerk in de parochies. Het onderzoek geeft antwoorden op de vragenlijst die vanuit het Vaticaan is uitgezet voor de 15e Gewone Algemene Bisschoppensynode met als thema ‘Jongeren, het geloof en de onderscheiding van de roeping’.

De synode wordt in 2018 gehouden in Rome en behalve de vragenlijst is er wereldwijd een online enquête gehouden onder jongeren, die ook in een Nederlandse vertaling kon worden ingevuld. De uitslagen hiervan worden later bekend gemaakt.

De uitkomsten in het rapport laten de kansen en de mogelijkheden voor jongerenwerk zien, maar ook de moeiten die door de pastorale teams worden gesignaleerd. Daaruit blijkt dat men het soms moeilijk vindt om in contact te komen met jongeren omdat hun leefwereld zo ver af lijkt te staan van de Kerk. Ook geeft men aan dat er vaak weinig tijd is naast alle andere taken in het pastoraat om jongeren speciale aandacht te geven. Daarnaast zijn er ook parochies die inzetten op jongerenwerk, met bijvoorbeeld de benoeming van een jongerenwerker, zij benutten vaak de middelen waar jongeren in hun leefwereld mee vertrouwd zijn, zoals de social media.

Wereldjongerendagen

Wat duidelijk naar voren komt, is dat speciale evenementen voor jongeren, met een hoofdrol voor de Wereldjongerendagen, een belangrijke basis vormen voor het krijgen, opbouwen en houden van contact met jonge mensen. Ook blijken bijeenkomsten met een combinatie van de ingrediënten catechese, diaconie en ontmoeting succesvol. Jongeren willen niet alleen leren, maar ook graag iets doen. De mogelijkheid bieden voor eigen inbreng in de parochie waar ze bij horen wordt belangrijk gevonden, want de jongeren willen worden gezien en gehoord.

Synode

Het rapport uit Nederland is vertaald en naar Rome gestuurd als input voor de synode van 2018. Daar worden ook alle uitkomsten van de wereldwijde enquête verzameld. Gerrie Conen, beleidsmedewerker Jeugd en Jongeren op het Secretariaat van de R.-K. Kerk en samensteller van het rapport: “In afwachting van de synode trekken wij zelf ook lering uit deze input uit heel Nederland over het Jeugd en Jongerenwerk. De best practices bieden inspiratie en het is goed om van elkaar de kansen, de uitdagingen maar ook de moeilijkheden te horen. Daar gaan we in het overleg met de jongerenwerkers uit de verschillende bisdommen verder mee aan de slag.”

Het Onderzoeksrapport Jeugd en Jongeren is gepubliceerd op rkkerk.nl. Daar is ook meer informatie te vinden over de synode.

VERENIGD IN GEBED VOOR DE VREDE: JAAR LANG SAMEN MET DE BISCHOPPEN DE ROZENKRANS BIDDEN VOOR DE VREDE 6 december 2017

De Nederlandse bisschoppen willen in het jaar 2018 samen met alle katholieken elke maand op een speciale dag de rozenkrans bidden met als intentie de vrede in de wereld. Iedere maand wordt in één van de bisdommen tijdens een bijzondere gelegenheid hiervoor gebeden en de bisschoppen roepen gelovigen op om mee te doen, ieder op zijn of haar eigen plek, alleen of met anderen tezamen.

Op 13 oktober 2017 werd het 100-jarig jubileum van de verschijningen van de Heilige Maagd Maria in Fatima (Portugal) beëindigd. De oproep van Maria om in het bijzonder de rozenkrans te bidden tot intentie van de vrede, is dat echter niet; deze oproep is zeker ook in de wereld van nu van zeer actuele betekenis.

De bisschoppen schrijven in hun oproep aan de katholieken in hun bisdommen: “We willen bidden dat God de vrede in de wereld zal geven en dat Hij - indachtig een gebed van de Heilige Franciscus van Assisi (+ 1226) - onszelf tot een instrument van Gods vrede maakt. Het zou bijzonder mooi zijn als gelovigen daarvoor bijeenkomen en - zeker ook als u alleen bent - dat u weet dat u dit gebed bidt in vereniging met velen.”

Ontvang elke maand een sms

Wie zich daarvoor aanmeldt, ontvangt elke maand een sms’je namens de bisschoppenconferentie als herinnering dat op die dag gebeden wordt voor de vrede, en ook waar het gebed in de speciale viering per bisdom zal plaatsvinden. Deelnemers kunnen dan die dag of rond het betreffende tijdstip meebidden en zich zo verbonden weten met elkaar en met de bisschoppen in het gezamenlijke gebed voor de vrede.

De bisschoppen sluiten met dit initiatief aan bij paus Franciscus die op 8 oktober 2016 tegen delegaties uit Mariabevaartsoorden heeft gezegd zo vaak mogelijk de rozenkrans te bidden, “omdat dit gebed helpt de aanwezigheid van Christus in ons leven te kunnen herkennen.” Zijn aansporing sluit aan bij de Heilige Paus Johannes Paulus II die in zijn apostolische brief *Rosarium Virginis Mariae* (16 oktober 2002) schreef: “Het rozenkransgebed, hoezeer

hij ook betrekking heeft op de Maagd Maria, is eigenlijk een gebed dat ten diepste verband houdt met Christus. In de soberheid van zijn onderdelen heeft het gebed de diepgang van de volledige boodschap van het Evangelie, waarvan het tegelijkertijd ook een samenvatting is, in zich verenigd.”

De dagen in 2018 waarop de rozenkrans tot intentie voor de vrede gebeden zal worden, zijn:

- 1 januari – Hoogfeest Heilige Moeder van God en Wereldgebedsdag voor de Vrede
- 2 februari – Feest Opdracht van de Heer (Maria Lichtmis)
- 19 maart – Hoogfeest Heilige Jozef, Bruidegom van de Heilige Maagd Maria
- 9 april – Hoogfeest Aankondiging van de Heer (Maria Boodschap). (In 2018 valt dit hoogfeest niet op 25 maart, omdat het dan Palmzondag is. Het wordt verplaatst naar de eerste dag na het octaaf van Pasen)
- 31 mei – Feest Bezoek van de Heilige Maagd Maria aan Elisabeth
- 9 juni – Gedachtenis Onbevlekt Hart van Maria
- 7 juli – Gedachtenis Heilige Maagd Maria, Zoete Moeder van Den Bosch
- 15 augustus – Hoogfeest Maria Tenhemelopneming
- 8 september – Feest Maria Geboorte
- 7 oktober – Gedachtenis Heilige Maagd Maria van de Rozenkrans
- 1 november – Hoogfeest Allerheiligen
- 8 december – Hoogfeest Onbevleete Ontvangenis van de Heilige Maagd Maria

Aanmelden voor de sms-service kan via rkkerk.nl

KERK NEEMT EINDVERSLAG VAN DE STICHTING BEHEER & TOEZICHT IN ONTVANGST

18 december 2017

Op 18 december 2017 presenteerde de Stichting Beheer & Toezicht in Utrecht zijn Eindverslag. Kardinaal Eijk zegde toe dat de Bisschoppenconferentie en de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) grondig kennis zullen nemen van het Eindverslag.

De Stichting Beheer & Toezicht presenteerde het Eindverslag aan de Bisschoppenconferentie en de KNR, aan bestuursleden en betrokkenen van slachtofferorganisaties en aan de pers.

De onafhankelijke Stichting Beheer & Toezicht werd in 2011 ingesteld door de Bisschoppenconferentie en de KNR op advies van de Commissie Deetman. De Stichting kreeg vier pijlers: het Meldpunt, de onafhankelijke Klachtencommissie, de Compensatiecommissie en het Platform Hulpverlening. Er werden 3.678 meldingen van seksueel misbruik ingediend, die resulteerden in 2.060 klachten.

Kardinaal Eijk sprak zijn dank uit aan het bestuur en de medewerkers van de Stichting Beheer & Toezicht en aan de vertegenwoordigers van slachtoffergroepen. “Als Kerk hebben we niet steeds direct adequate antwoorden weten te geven op het probleem van het seksueel misbruik. Hierin hebben we een leerproces doorgemaakt”, aldus de kardinaal. “We moesten immers op talrijke terreinen pionierswerk verrichten, omdat er ook in andere sectoren van de samenleving nog relatief weinig ervaring was opgedaan met de behandeling van een groot aantal klachten van seksueel misbruik dat in korte tijd werd ingediend.”

Dankzij het werk en de adviezen van de Commissie Deetman en de positief-kritische samenwerking met alle betrokkenen, heeft de Kerk deze jaren professionele hulp aan de slachtoffers geboden, leed erkend middels een zorgvuldige klachtenprocedure, financiële genoegdoening geboden en een breed scala van preventieve maatregelen genomen.

Nu ook onder meer de wereld van de sport en die van de televisie, film en politiek met een maatschappelijke discussie over seksueel misbruik wordt

geconfronteerd (de 'me-too-discussie'), zijn de Bisschoppenconferentie en de KNR van harte bereid met anderen te spreken over de ervaringen die zij hebben opgedaan in de genoemde aanpak.

De R.-K. Kerk houdt zorg voor de slachtoffers, zowel waar het gaat om klachten van seksueel misbruik uit het verleden als actuele klachten. Slachtoffers kunnen zich melden bij het R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag. Dit biedt ook hulpverlening aan.

Het eindverslag van de Stichting Beheer & Toezicht is gepubliceerd op de website www.meldpuntmisbruikrkk.nl

TOESPRAAK

Erkenning, hulp en genoegdoening voor slachtoffers van seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland; terugblik op periode 2010 tot 2018, 18 december 2017

Toespraak van Willem Jacobus kardinaal Eijk bij gelegenheid van de presentatie van het Eindverslag van de Stichting Beheer & Toezicht inzake Seksueel Misbruik in de R.-K. Kerk in Nederland op 18 december 2017.

Geachte leden van het bestuur van de Stichting Beheer & Toezicht, bestuursleden en betrokkenen van KLOKK, VPKK en MCU, vertegenwoordigers van de Nederlandse Bisschoppenconferentie en de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) en andere genodigden. Het is plezierig dat ook de voorzitter van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, Mgr. Van den Hende, de oud-voorzitter van de stichting B&T, mevr. Peijs, en de oud-voorzitter van de KNR en betrokken lid van het Voorzittersoverleg, broeder Van Dam, aanwezig zijn.

Graag dank ik, mede namens abt Bernardus, de heer Van de Beeten en de overige leden van het bestuur van de Stichting Beheer & Toezicht zeer hartelijk voor het aanbieden van het Eindverslag van deze Stichting. Het is een omvangrijk en doorwrocht document waarin een terugblik wordt geboden op de wijze waarop de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland sinds 2010 heeft gereageerd op klachten van seksueel misbruik middels het bieden van hulp, erkenning en genoegdoening. We zullen grondig kennisnemen van het Eindverslag.

De uitkomsten van het onderzoek van de commissie Deetman naar de aard, omvang en ernst van het seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk in de periode 1945-2010 in Nederland, gepubliceerd op 16 december 2011, waren schokkend. De feiten die aan het licht kwamen hebben ook ons als bisschoppen en hogere religieuze oversten veel pijn gedaan. Ook als mens en gelovige heeft het seksueel misbruik van minderjarigen ons diep geraakt. Seksueel misbruik mag nooit voorkomen, en zeker niet in de Kerk die immers de opdracht heeft het Evangelie van Jezus Christus te verkondigen.

De Bisschoppenconferentie en de KNR hebben alle adviezen van de Commissie Deetman, waarvoor zij haar zeer erkentelijk zijn, geïmplementeerd. Deze adviezen behelsden het oprichten van de onafhankelijke Stichting Beheer & Toezicht met daaronder vier pijlers: het Meldpunt, de onafhankelijke Klachtencommissie en de Compensatiecommissie alsmede het Platform Hulpverlening. Er werd in korte tijd een unieke structuur opgezet met deskundige personen, die op adequate wijze slachtoffers hebben gehoord en hulp, erkenning en financiële genoegdoening hebben geboden. Er zijn 3.678 meldingen van seksueel misbruik ingediend, die hebben geresulteerd in 2.060 klachten. Het is indrukwekkend dat de Klachtencommissie en het Meldpunt zo'n groot aantal zaken zo professioneel en voortvarend en tegelijk zo zorgvuldig heeft weten te behandelen. Dat geldt natuurlijk ook voor het werk van de Compensatiecommissie en het Platform Hulpverlening.

Naar aanleiding van een ronde tafel overleg in de Tweede Kamer op 28 maart 2013 startte in mei van dat jaar een structureel overleg van de voorzitters van KLOKK, de Bisschoppenconferentie en de KNR. Op advies van de heer Klabbers, de voorzitter van KLOKK, hebben we de 0-meting laten uitvoeren om te achterhalen waar zich nog problemen voordeden in de uitvoering van de adviezen van de commissie Deetman. Door de 0-meting kregen Bisschoppenconferentie en KNR beter inzicht in wat ten aanzien van de implementatie van haar adviezen nog kon worden verbeterd. De belangrijkste vrucht van de 0-meting was het maandelijkse Voorzittersoverleg, waaraan de voorzitters van BC, KNR en de koepelorganisatie van slachtoffers, KLOKK, deelnemen. In alle vrijmoedigheid hebben we alle onderwerpen betreffende het dossier seksueel misbruik willen en kunnen bespreken. Dat gebeurde met respect voor ieders positie.

Bij mijn inbreng tijdens het ronde tafel overleg met de Tweede Kamer op 29 juni 2016 heb ik gewezen op drie uitgangspunten die Bisschoppenconferentie en KNR consequent hebben gehanteerd bij de behandeling van het seksueel misbruik:

1. Transparantie ten aanzien van seksueel misbruik;
2. Onafhankelijkheid van het onderzoek van het seksueel misbruik en de behandeling van klachten van seksueel misbruik;
3. Respect voor de slachtoffers.

Door de voorzieningenrechter werd 1 mei 2015 als einddatum vastgesteld voor het indienen van klachten van seksueel misbruik tegen overledenen en klachten van verjaard seksueel misbruik. De Kerk blijft echter onverminderd aandacht houden voor de adequate behandeling van klachten van seksueel misbruik. Dit is inmiddels tot uiting gekomen door de instelling op 1 mei 2015 van het R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag. Tevens is op het verzoek van de Tweede Kamer een afspraak gemaakt voor nagekomen meldingen. Deze betreffen klachten van seksueel misbruik tegen overleden personen en klachten van verjaard seksueel misbruik die vanaf genoemde einddatum zijn ingediend en als schrijvend kunnen worden aangemerkt. Op basis van de inmiddels ruim 50 behandelde nagekomen meldingen kunnen we stellen dat deze Afspraak goed functioneert: melders waarderen het persoonlijke gesprek met de ‘Werkgroep toetsing nagekomen meldingen’ (een team van onafhankelijke deskundigen), de brief van de bisschop of hogere overste met de erkenning van het ervaren leed en de toekenning van een financiële genoegdoening. Deze Afspraak is nog steeds van kracht en er is geen einddatum aan verbonden.

Als Kerk hebben we niet steeds direct adequate antwoorden weten te geven op het probleem van het seksueel misbruik. Hierin hebben we een leerproces doorgemaakt. We moesten immers op talrijke terreinen pionierswerk verrichten, omdat er ook in andere sectoren van de samenleving nog relatief weinig ervaring was opgedaan met de behandeling van een groot aantal klachten van seksueel misbruik dat in korte tijd werd ingediend. De Kerk heeft dit gedaan middels het aanbieden van professionele hulp aan de slachtoffers, de erkenning van het door hen ondergane leed middels een zorgvuldige klachtenprocedure, het hun bieden van financiële genoegdoening en het nemen van een breed scala van preventieve maatregelen. Nu men ook in onder meer de wereld van de sport en die van de televisie, film en politiek (vgl. de ‘#MeToo-discussie’) met een maatschappelijke discussie over seksueel misbruik wordt geconfronteerd, zijn de Bisschoppenconferentie en de KNR van harte bereid met anderen te spreken over de ervaringen die zij hebben opgedaan in de genoemde aanpak.

Voor de archieven van de Stichting Beheer & Toezicht is een regeling opgesteld, waaronder ook andere archieven die op het onderhavige terrein zijn opgebouwd zullen worden ondergebracht. Deze regeling houdt in dat archieven niet worden vernietigd en voor wetenschappelijk onderzoek

beschikbaar zullen zijn. We zullen deze regeling ook voor advies aan de heer Deetman voorleggen, zoals we dat in het gehele proces hebben gedaan. Zijn persoonlijke betrokkenheid is bijzonder belangrijk geweest.

Mede namens Mgr. Van den Hende, abt Bernardus en broeder Van Dam wil ik alle betrokkenen van harte bedanken: mevr. Peijs en dhr. Van de Beeten als stuwende, sturende en stimulerende krachten binnen het bestuur van de Stichting Beheer & Toezicht, alsook de andere bestuursleden; ook de heer Stevens, de voorzitter van de Klachtencommissie; de heer Holthuis, de voorzitter van de Compensatiecommissie; de heer Schreurs, de voorzitter van het Platform Hulpverlening en in hun persoon al hun medewerkers.

Ook de vertegenwoordigers van slachtoffergroeperingen willen we bedanken. Een bijzonder woord van dank geldt dhr. Klabbers. De samenwerking in het Voorzittersoverleg was constructief, positief-kritisch en altijd gericht op het belang van slachtoffers, mannen en vrouwen, jong en oud. De suggestie van de 0-meting was een schot in de roos. U stond altijd voor de volle 100% klaar. Uw zorg voor de slachtoffers ging altijd voor. Tevens dank de voorzitters van VPKK, MCU en KLOKK voor hun bijdragen aan hun jaarlijkse overleggen van broeder Van Dam en mij. Ik dank mevrouw Knibbe voor de niet aflatende wijze waarop zij ons informeerde over haar zorgen over de klachtenbehandeling. Ik hoop oprecht dat we op basis van dit Eindverslag kunnen constateren dat die zorgen wat minder zijn geworden door wat er de afgelopen jaren allemaal is gedaan. De heer Smeets dank ik voor zijn optimisme en zijn rol als bruggenbouwer in het jaarlijks overleg met de slachtoffers. Ik ben zeer verheugd u vandaag hier te mogen begroeten.

De Kerk is grote dank verschuldigd aan B&T en alle medewerkers die het mogelijk maakten een onafhankelijke, integere en adequate weg te vinden waarlangs recht kon worden gedaan aan de slachtoffers. Vooral door de oprichting van B&T heeft de kerk in alle transparantie een zwarte bladzijde uit haar geschiedenis onder ogen willen zien.

Ik wil mijn inbreng afsluiten door namens de Bisschoppenconferentie en de KNR nogmaals de heer Van de Beeten en de overige leden van het bestuur van de Stichting Beheer & Toezicht te danken voor het Eindverslag.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de diakenwijding van Peter Winnubst en Daan Huntjens, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal Rotterdam, zaterdag 18 november 2017

Numeri 3, 5-9; Handelingen 6, 1-7b; Johannes 12, 24-26

Broeders en zusters in Christus, wat zijn we dankbaar als bisdom dat we opnieuw in ons midden twee mannen tot diaken mogen wijden. Een van hen is hier om diaken te worden en het permanent te blijven, de ander om later priester te worden met een diaconaal hart. Het is de Heer die roept en zoals de rector zojuist al zei: Jezus is niet iemand alleen van lang geleden, maar Hij is de Zoon van God, die door de tijden met ons meegaat. Hij is de gekruisigde, gestorven en verrezen Heer, die ook vandaag ons nabij is.

Het evangelie van vandaag brengt ons op een indringend moment in het leven van Christus. Jezus is begonnen aan zijn intocht in Jeruzalem, het zijn de laatste dagen voor zijn kruisdood. Het is druk in Jeruzalem, velen komen om het joodse paasfeest te vieren en vele mensen omstuwen de Heer. Er zijn mensen die Hem willen zien en spreken. Zij pakken de apostelen bij de arm en zeggen: Breng ons bij de Heer. Het is bijzonder om te zien dat de Heer daar niet echt van geniet. Zo van: eindelijk zijn er veel mensen die naar Mij luisteren, die Mij een blik waardig keuren, die Mij zien staan en zelfs misschien wel op de schouders nemen. Te midden van die drukte houden heel andere dingen de Heer bezig. De Heer komt bij de kern van zijn dienstwerk op aarde. Hij is gekomen om te dienen in plaats van gediend te worden (Marcus 10, 45). En Hij gebruikt een gelijkenis: Als de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, kan hij geen vrucht dragen en blijft hij alleen. Jezus geeft niet zomaar een advies voor het tuincentrum, maar Hij spreekt hier over zijn eigen leven. Hij is degene die in de aarde valt en sterft.

Broeders en zusters, als het dan gaat om een keuze tussen de mensen die Hem willen dragen en steunen, of de keuze voor de weg om door te gaan, op de weg om te sterven, dan kiest de Heer voor het laatste. Niet omdat de dood een doel op zich is, of Hem aantrekt. Integendeel, Jezus begint te bidden: mijn uur is gekomen Vader, moet Ik daaraan voorbij gaan? Jezus blijft trouw tot zijn einde, een graankorrel die in de aarde valt en sterft. Maar we zijn toch geen graankorrels? Jezus legt het daarom uit: als je te veel gehecht bent aan

wat het leven biedt, zul je het niet winnen, maar verliezen (Johannes 12, 25). En Hij zegt: als je mijn leerling wil zijn, moet je Mij dienen tot het uiterste toe (Johannes 12, 26).

De parabel gaat niet alleen over Jezus' leven aan het einde. Je kunt rustig zeggen dat Hij zich vanaf zijn menswording te midden van ons, mensen, klein maakte als dienaar (cf. Filippenzen 2, 7-8 “als mens verschenen heeft Hij zich vernederd”): een vruchtbaar leven door de dood heen. Deze gezindheid van de Heer moet ook het hart en de inzet van zijn leerlingen beheersen.

Peter en Daan, het gaat dus ook over jullie vandaag als aanstaande diakens. Misschien denken we aangaande het diaconaat: dat is wel een heel zware taak. Is dat dan misschien wat de Heer bedoelt met de graankorrel die moet sterven om vrucht te dragen? Ik denk dat die zwaarte breder ligt. We horen in de Handelingen van de Apostelen dat de leerlingen het druk hebben. Ze moeten Christus verkondigen en uitdragen in woord en in hun persoon en zich wijden aan het gebed. Ze komen helemaal niet meer toe aan de zorg voor de ondersteuning, de diaconie, stellen ze vast. Dan denken wij als ‘polderkatholieken’ misschien: ze gaan voor het woord en de preek en laten de diaconie aan een ander over. Maar zo is het niet. Niet alleen de diaconie, maar ook de verkondiging is een last en een risico, waarvan je niet altijd zeker bent waar het je toe brengt. De apostelen hebben geen afstand gedaan van de liefdewerken van de diaconie door het aan hun broeders over te dragen, maar om zich voortdurend te wijden aan het gebed en pal te kunnen staan voor de verkondiging van het evangelie van de gekruisigde en verrezen Heer. Als Petrus preekt over Jezus, met zijn kruisdood en verrijzenis nog vers in zijn geheugen, zeggen mensen: Je moet ophouden in de Naam van Jezus te spreken. Maar Petrus zegt: Het is voor ons onmogelijk om niet te spreken over hetgeen we gezien en gehoord hebben (Handelingen 4, 20).

Diakens en priesters en bisschoppen hebben hun specifieke roeping van de Heer ontvangen en hun leven moet altijd gekarakteriseerd worden door de parabel van de graankorrel. Als je als priester, diaken of bisschop zou kiezen voor de binnenbocht, lijkt ons dienstwerk niet op dat van Christus. Broeders en zusters, het ligt nog scherper kan ik u vertellen. Niet alleen de gewijde bedienaren zijn geroepen leerlingen van de Heer te zijn. Alle gedoopten zijn geroepen volgelingen van de Heer te zijn en te leven in zijn Geest, en de weg

te gaan van de Heer, die niet alleen in het verleden onze Heer is geworden, maar die ook in de toekomst voor ons uittrekt en die wederkomt.

We zijn gedoopt en ieder van u wordt gevraagd de moeite in uw leven niet te schuwen en uw schouders te zetten onder het koninkrijk van God. We zijn een netwerk van liefde, het lichaam van Christus, de ranken aan de wijnstok. Zo moeten we de parabel van de graankorrel in de aarde verstaan: de weg van je klein maken omwille van de Heer en je leven als christen in dienst stellen van de Heer en de naaste. De apostelen met hun van de Heer ontvangen gezag besteden niets uit om er van af te zijn, ze gaan voort op de weg van het gebed en de verkondiging en schuwen daarbij geen enkele moeite. En de diakens hebben hun eigen aandeel in de zending van de Kerk en haar verkondiging door het dienstwerk van de tafels.

Vandaag mogen we Daan en Peter welkom heten als diakens in ons bisdom. We houden geen geheime bijeenkomst, maar met alle geledingen van onze Kerk zijn we samengekomen voor de liturgie van de wijding, met de kinderen en jongeren die zingen in het koor 'De Vrolijke Noot' en met de ouderen die zingen in de Kathedrale Cantorij, het koor dat in de kathedraal een eigen plaats verworven heeft. En met vele anderen afkomstig uit ons bisdom en van daarbuiten. Samen mogen we de Kerk van Christus zijn en horen waar het op aankomt.

Daan en Peter, jullie mogen je dienstwerk als diaken verbinden met de aansporing in de parabel van vandaag van de graankorrel. Dat betekent niet dat we het werk alleen aan jullie kunnen uitbesteden. Wij zijn als Kerk en netwerk van liefde geroepen om samen met jullie en de andere diakens zorg te dragen voor naastenliefde en barmhartigheid in het licht van de verkondiging van het evangelie in woord en daad.

En broeders en zusters ik ben blij dat de families van Peter en van Daan hun roeping en dienstwerk als diaken ondersteunen. Peter, je bent echtgenoot en vader en dat is je eerste roeping. En ik weet dat je de combinatie met het diakenambt met Gods kracht zult kunnen volbrengen. En Daan, ik weet dat je de rode draad van de liefde nu als diaken en straks als priester niet los zult laten en in de eucharistie daartoe de kracht en inspiratie zult vinden. De eucharistie, waarvan je later als priester ook de bedienaar zult zijn.

Bidden we dat de Heer, die het goede werk in ons begonnen is, ons ook zal helpen om het met hart en ziel te volbrengen. Als we te lijden zullen hebben en als het evangelie ons moeite kost, dan betekent het niet dat God ons in de steek laat. Juist dan lijken we steeds meer op de Heer die ons is voorgegaan op de weg van opoffering en van vernedering omwille van het evangelie, en die als onze verlosser zijn leven heeft gegeven om het te winnen.

Broeders en zusters, mogen we blijven bidden, ja, volharden in gebed (Lucas 18, 1), want dat hoort ook bij het dienstwerk van de Kerk. Als fundament voor ons netwerk van liefde moeten we het gesprek met de Heer in het gebed van dag tot dag voortzetten. Laat het niet los, neem het met beide handen aan, vouw uw handen en open uw hart voor de toekomst met de Heer. Amen.

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, Geven als teken van gelovige betrokkenheid, diocesane bijeenkomst geldwerving, Den Haag, 12 oktober 2017

Ik mag vanavond kort met u nadenken over de gelovige kant van het geven aan de Kerk. Er werd al gezegd dat geven een teken kan zijn van onze gelovige betrokkenheid. We moeten dat niet uitbuiten in de zin van: hoe meer je geeft, hoe meer je gelooft. Op die manier kunnen we er niet over spreken. We kennen immers de gelijkenis die Jezus vertelt over de arme weduwe die twee stuivers in de offerkist werpt en daarmee alles geeft wat ze bezat (Marcus 12, 41-44).

Het gaat erom dat je geeft met je hart, omdat zo ons geven een teken kan zijn van onze gelovige betrokkenheid. De actie Kerkbalans is bijna vijfenveertig jaar geleden uitgevonden (in 1973 gestart). Maar in de Kerk was al eerder duidelijk dat er geld nodig was voor de zending die zij van Christus ontving. De apostel Paulus schrijft bijvoorbeeld over bijdragen aan de noden van de heiligen (Romeinen 12, 13). Dat is materiële steun aan de mensen die de gemeenschap voorgaan in geloof en is ook de bijdragen voor wat nodig is om als kerkgemeenschap instrument in Gods hand te kunnen zijn.

We hebben de naam van de diaken Laurentius (Rome, 3e eeuw) al gehoord. Hij is de patroonheilige van het bisdom, die veel werk heeft gemaakt van de daden van liefde. Zijn geldpot was altijd weer leeg als hij op pad was, maar als de mensen bleven geven kon hij een deel daarvan blijven inzetten voor de liefdewerken voor de armen en weduwen en wezen.

In het boek Handelingen van de apostelen (Handelingen 2, 43-47) staat idyllisch beschreven hoe de eerste christenen alles gemeenschappelijk bezaten. Menigeen zal het nu een beetje koud om het hart worden van die beschrijving. We kennen het van het religieuze leven: naast de geloften van gehoorzaamheid en van zuiverheid is er gemeenschappelijk bezit. Maar we moeten dat laatste niet alleen uitbesteden aan de religieuzen. Van iedere gedoopte wordt een aandeel gevraagd om datgene te leveren dat nodig is voor de vervulling van de zending van de Kerk en dat het ten goede komt aan de gemeenschap van de Kerk.

We vragen niet voor onszelf als we voor Kerkbalans langs de deuren gaan. Alles is bestemd voor het leven en de zending van de Kerk.

We zijn deze avond begonnen met gebed. Een van de kenmerken van de ideale christengemeenschap, zoals het boek Handelingen die beschrijft, is de trouw in het gebed, het breken van het brood oftewel het vieren van de eucharistie, en gemeenschappelijk bezit. Gebed komt op de eerste plaats, omdat God ons bijeenroept. Hij heeft ons uitgekozen en geroepen om op weg te gaan (Johannes 15, 16).

We kennen de uitdrukking ‘bid en werk’, in het Latijn ‘ora et labora’. In onze streken hebben monniken in die geest veel bereikt met het ontginnen van land, hun inzet voor onderwijs et cetera. Ik wil in het kader van deze avond nog een andere uitspraak doen, namelijk: bid en geef. Die twee zijn met elkaar verbonden. In het gebed laten we de Heer aan het woord, zijn we ontvankelijk voor zijn gaven en al biddend worden we meer verbonden met elkaar. Zoals we vanavond hebben gebeden voor de pelgrims die vandaag per bus zijn gestart met de bisdombedevaart naar Rome. Dus bidden op de eerste plaats.

Als je ‘bid en geef’ met elkaar combineert, wordt het nog mooier. Dan gaat het niet alleen om het geven van geld, maar in de geest van het evangelie ook om je inzet. Je geeft iets van jezelf, gaven en talenten die je van God hebt ontvangen, om dat beschikbaar te stellen voor het evangelie.

Soms zie je wel eens dat gedacht wordt in een tegenstelling. Mensen zeggen dan: ik ben niet zo actief, ik bid wel. Maar dat is verbonden met elkaar. Mensen zeggen ook wel eens: ik ben niet voor bidden in de wieg gelegd en dus ben ik vooral actief in daden. Maar ook dan krijg je een soort tegenstelling van contemplatie en actie, terwijl we dat bij elkaar moeten houden, zoals de eerste leerlingen van Jezus dat deden. Of je hoort mensen zeggen: ik doe al zoveel voor de Kerk als vrijwilliger, ik doe niet meer aan Kerkbalans, maar draag alles bij in natura. Dat is begrijpelijk, maar het houdt niet het geheel bij elkaar van het bidden en geven voor de noden van de Kerk.

Ik weet van u dat u niet zegt: ik heb Kerkbalans al mee voorbereid, dus ik laat het collectezakje aan me voorbij gaan. Hou het bij elkaar: je bidden,

het geven van wat je aan talenten en gaven ontvangen hebt en je geldelijke bijdrage voor de noden van de heiligen, het werk van de Kerk.

Dat is ook in onze tijd heel belangrijk. Sommige mensen denken dat de Kerk rijk is. En sommige voorwerpen die we hebben zijn inderdaad kostbaar. Maar die zaken die we gebruiken om ons geloof te vieren kun je niet zo inwisselen voor contanten.

Zoals we kunnen spreken van ‘ora et labora’ zouden we dus ook kunnen zeggen ‘ora et dona’. Laten we ons inspannen voor de kerkbalans 2018 met de inzet van heel ons hart en met onze daden en talenten: ‘bid en geef’. Ik wens u een mooie avond.

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, voordracht bij oecumenisch symposium “Het uitgestelde dispuut”, Nicolaïkerk, Utrecht, 26 oktober 2017

Een heel jaar (vanaf 31 oktober 2016) hebben we als christenen volop gelegenheid om stil te staan bij 500 jaar Reformatie. Paus Franciscus maakte vorig jaar in het Zweedse Lund de start van de herdenking van 500 jaar Reformatie mee. Hij benadrukte dat katholieken en lutheranen dit jaar voor het eerst in gezamenlijkheid stilstaan bij de Reformatie. Belangrijk document bij de gezamenlijke herdenking van 500 jaar Reformatie is de verklaring van de Lutherse wereldfederatie en van de Pauselijke raad voor de eenheid van de christenen, genaamd *Van Conflict naar Gemeenschap* (2013/2016).

In dit gezamenlijke document *Van Conflict naar Gemeenschap* wordt een pleidooi gehouden voor een waarachtige oecumenische dialoog. De dialoog is in dit document een sleutelbegrip, waar het gaat om oecumene. Ik wil niet beweren dat het de eerste keer is dat over dialoog wordt gesproken. Paus Paulus VI hield reeds in 1964 in zijn encycliek *Ecclesiam Suam* een pleidooi voor een gezindheid en praktijk gekenmerkt door dialoog. In het *Oecumenisch Directorium* van de RKK (1993) wordt uitgebreid aandacht besteed aan de oecumenische dialoog (art 24) en de encycliek *Ut Unum Sint* (1995) van paus Johannes Paulus II gaat uitvoerig in op de oecumenische dialoog, niet alleen als een uitwisseling van ideeën, maar vooral als een uitwisseling van gaven (art. 28).

In deze oecumenische geest van dialoog -moet ik bekennen- heb ik (met het oog op vandaag) de 95 stellingen van Maarten Luther gelezen. Mijn eerste reactie was: deze stellingen die bedoeld zijn voor een echte academische discussie (aanzet tot debat) zijn niet noodzakelijkerwijs ook een probaat middel voor een echte dialoog.

Het document *Van Conflict naar Gemeenschap* huldigt in ieder geval de opvatting dat de stellingen van Luther uit 1517 destijds niet tot een dialoog hebben geleid. Het gezamenlijke document spreekt van mislukte ontmoetingen (artt 48-49). Ik citeer: “Het conflict over aflaten werd al snel een conflict over gezag” (art. 52).

Het aandachtig lezen van de 95 stellingen van Maarten Luther deed mij denken aan de eerste schriftlezing van aswoensdag, in de RK liturgie het begin van de Veertigdagentijd. De schriftlezing betreft een gedeelte uit de profeet Joel. Daarin wordt gezegd: “Keert tot Mij terug, van ganser harte [...] Scheurt uw hart en niet uw kleren” (Joel 2). Duidelijk is dat aflaten die tegen betaling worden verkregen niet (noodzakelijk) iets zeggen over de gezindheid van het hart. Het pleidooi van Luther om als christen met heel je hart rouwmoedigheid te betonen maak ik van harte mee. Echter, de stelling van Maarten Luther ten gunste van waarachtige rouwmoedigheid ten opzichte van onze zonden jegens God wordt m.i. in het geheel van de stellingen overstemd door teksten die (op z'n minst) een dialoog juist niet bevorderen.

Het zal u wellicht niet verbazen dat mijn oog als bisschop van Rotterdam heel bijzonder viel op stelling 59. Daarin wordt gesproken over Sint Laurentius. Laurentius is patroonheilige van het bisdom Rotterdam. De stelling luidt (ik citeer): “Sint Laurentius heeft gezegd dat de armen der gemeente de schatten der Kerk zijn, maar hij sprak daarbij zoals het in zijn tijd gebruikelijk was.”

Vandaag zou ik geen tegenstelling willen maken tussen het evangelie als de ware schat der Kerk (stelling 62) en het getuigenis van diaken Laurentius ten overstaan van de Romeinse keizer dat de armen en de kleinen de schatten der Kerk zijn. Immers, in het evangelie (Matteüs 25) is het Christus zelf die zich verbindt met de dorstigen, hongerigen en de naakte mens: “Al wat gij aan de minsten der Mijnen hebt gedaan, hebt gij voor Mij gedaan” (Matteüs 25, 40).

Het gaat mij er niet om de arme en kleine mensen als zodanig tot schat te maken. Veeleer denk ik aan woorden van paus Franciscus in zijn eerste encycliek *Lumen Fidei* (2013). Paus Franciscus schrijft dat armen en kleinen middelaars zijn van het licht (cf art. 57), d.w.z. zij richten onze aandacht op wat het evangelie van ons vraagt. De nadruk ligt daarbij niet zozeer op de degenen die werken van barmhartigheid doen (in voornoemde encycliek: moeder Teresa en pater Damiaan) maar op de mensen die door hun nood en lijden anderen herinneren aan hun evangelische opdracht tot naastenliefde, in gehoorzaamheid aan Christus op grond van het evangelie.

Het evangelie is voor de Kerk werkelijk een schat. Daarover geen discussie. Maar het is ook van onschatbare waarde voor de Kerk wanneer armen en kleinen

op hun beurt en in hun nood anderen aansporen tot een actieve evangelische gezindheid van liefde jegens de naaste. De christelijke omgang met de naaste in nood is ten diepste een waarachtige dialoog. Maar een christen is niet alleen geroepen tot een dialoog met de medemens. Het gaat in ons leven als christen ook om de dialoog van de mens met God.

Paus Johannes Paulus II en ook de Nederlandse kardinaal J. Willebrands kwamen in 1983 tot de uitspraak dat Maarten Luther een getuige van het evangelie is (art. 29). Paus Benedictus XVI sprak in 2011 over de persoon en de theologie van Luther als een spirituele en theologische uitdaging voor de huidige katholieke theologie.

Paus Benedictus zei bij zijn bezoek aan Erfurt in 2011: “Wat Luther onophoudelijk bewoog was de vraag naar God, de diepe hartstocht en drijvende kracht achter zijn hele levensweg. Hoe vind ik een genadige God [...] wie is hier tegenwoordig nog mee bezig - zelfs onder christenen? Wat betekent de Godsvraag in ons leven? In onze verkondiging? De meeste mensen, ook christenen, gaan er tegenwoordig van uit dat God niet echt geïnteresseerd is in onze zonden en deugden” (*Van Conflict naar Gemeenschap* art 30).

Zo beseft ik dat zowel het gesprek tussen God en mens, d.w.z. het naderen van de mens tot God (met heel je hart, je verstand en al je krachten) alsook het uit liefde geven aan een behoeftige mens (cf stelling 43) als werk van barmhartigheid, een waarachtige dialoog is die alleen met de hulp van Gods genade kan worden gerealiseerd.

Het is voor een christen fundamenteel om de omgang met God en de omgang met de naaste niet van elkaar te vervreemden. Luther maakt weliswaar een onderscheid tussen deze beide dialogen, maar bij het uiteindelijk oordeel door God kunnen ze niet los van elkaar worden gezien. Zelf zou ik de beide relaties (de gelovige omgang met God en met de medemens) voortdurend met elkaar willen verbinden: het evangelie van de heerlijkheid en de genade van God als grote schat van de Kerk maar ook het appèl van de naaste in nood. Zo bezien, beschouw ik zowel de omgang van de mens met God als een waarachtige oecumenische dialoog als een werk op basis van genade. Het is Christus zelf die intens bad om eenheid (Johannes 17) en het is de heilige Geest die in ons bidt (Romeinen 8).

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, De Reformatie gezamenlijk herdenken, Lezing Hervormingsdag 2017 Lutherse Andreas Gemeente Rotterdam, Rotterdam, 30 oktober 2017

Morgen is het 31 oktober: hervormingsdag. Het is dan een jaar geleden dat de gezamenlijke herdenking van 500 jaar Reformatie officieel van start is gegaan. Met nadruk zeg ik: gezamenlijke herdenking van de Reformatie, want dit jaar zijn lutheranen/protestanten en rooms-katholieken voor het eerst in de geschiedenis in de gelegenheid om samen stil staan bij de Reformatie.

Paus Franciscus kwam vorig jaar op 31 oktober naar Lund in Zweden vanwege de gezamenlijke Reformatie-herdenking van lutheranen en katholieken. Begonnen werd met een oecumenische gebedsviering. Aan het einde van de gebedsviering kwamen paus Franciscus en de president van de Lutherse wereldfederatie, bisschop Munib A. Younan, met een gezamenlijke verklaring. De gezamenlijke verklaring²⁰ kreeg als titel mee: *Remove all remaining obstacles*.

De verklaring opent met een gedeelte uit het Johannes evangelie (Joh. 15, 4), waarin onze Heer Jezus tot zijn leerlingen zegt: “Blijf in Mij, zoals Ik in u. Zoals de rank geen vrucht kan dragen uit zichzelf, maar alleen als zij blijft aan de wijnstok, zo gij evenmin, als gij niet blijft in Mij”. In aansluiting bij deze woorden uit het Johannes-evangelie, begint de verklaring met een dankzegging aan God, dit vanwege de vruchtbare oecumenische dialoog tussen katholieken en lutheranen gedurende de afgelopen 50 jaar (1967-2017). Door de gezamenlijke dialoog is er tussen katholieken en lutheranen ruimte gekomen om verschillen te overwinnen en om onderling begrip en vertrouwen te verdiepen.

Nog even terug naar het Johannes-evangelie. Heel indringend zijn de woorden in Johannes 15 vers 5 wanneer Jezus zegt: “Zonder Mij kunt Gij niets”. Paus Franciscus benadrukt tijdens zijn overweging in de gebedsviering in Lund: ‘God is de wijngaardenier die met grote liefde de wijngaard bewaart en beschermt; laat ons geraakt worden door zijn waakzame blik. Het enige

---

20 Joint Statement Remove all remaining obstacles, in: L'Osservatore Romano (Engelse weekeditie) 4 november 2016, pp 3 en 7.

dat God verlangt is dat wij als levende ranken in Jezus blijven [...] De Heer is degene die ons ondersteunt en aanspoort om wegen te vinden die onze eenheid steeds meer zichtbaar maken. De scheiding tussen katholieken en lutheranen is een enorme bron van lijden en misvatting geweest, maar brengt ons thans ook tot de erkenning dat wij niets kunnen zonder de Heer'.²¹

Zowel in de overweging van paus Franciscus tijdens de oecumenische gebedsdienst als in de gezamenlijke verklaring van de RKK en de Lutherse wereldfederatie werd op die 31e oktober 2016 in Lund de grote waarde benadrukt van dialoog in het kader van de oecumene.

1. Oecumenische dialoog

Waar het gaat om dialoog in het kader van de oecumene, is het document *Van Conflict naar Gemeenschap* van een bijzondere waarde en betekenis. Dit document is de vrucht van studie en uitwisseling tussen afgevaardigden van de Lutherse wereldfederatie en de Pauselijke raad voor de eenheid van de christenen. Het rapport *From Conflict to Communion* werd al gepubliceerd in 2013 met het oog op de gezamenlijke herdenking van de reformatie in 2017. In 2016 verscheen een Nederlandse vertaling van dit document, getiteld *Van Conflict naar Gemeenschap*, bij de Katholieke Vereniging voor Oecumene in Den Bosch.²²

Fundamenteel is dat de samenstellers van het document (lutheranen en katholieken) benadrukken dat er meer is wat hen verbindt dan wat hen scheidt. In de inleiding van het document wordt de inhoudelijke verbondenheid concreet aangeduid: (1) het geloof in de drie-ene God en de openbaring in Jezus Christus en (2) de erkenning van de basiswaarheden van de rechtvaardigingsleer. Het document *Van Conflict naar Gemeenschap* stelt dat het woord reformatie door veel katholieken in eerste instantie wordt geassocieerd met de splitsing van de Kerk terwijl veel lutheranen het woord reformatie vooral associëren met herontdekking van het evangelie, de zekerheid van het geloof, en met vrijheid.

---

21 Paus Franciscus, *Let us overcome division*, in: : *L'Osservatore Romano* (Engelse weekeditie) 4 november 2016, pp 3 en 6.

22 Het document *Van Conflict naar Gemeenschap* is tevens digitaal beschikbaar: http://www.oecumene.nl/files/Books/Overig/van_conflict_naar_gemeenschap/index.html#11.

Wanneer het nu gaat om een oecumenische dialoog in het kader van 500 jaar reformatie, dan is het belangrijk om beide perspectieven bij elkaar te brengen, als startpunt van de dialoog (art 9). Het document *Van Conflict naar Gemeenschap* bepleit een nieuwe benadering, niet alleen herhalen van de eerdere beschrijvingen van de reformatie, die los van elkaar en tegenover elkaar geplaatst werden (art 7). Het document zegt dat lutheranen en katholieken goede redenen hebben om hun geschiedenis op een nieuwe manier te vertellen (art 17). Het gaat er niet om een ander verhaal te vertellen maar het verhaal anders te vertellen (art 16).

Sleutelwoord in *Van Conflict naar Gemeenschap* is daarom de term oecumenische dialoog (artt. 32-34). Voorafgaand hieraan worden ook expliciet de ontwikkelingen in en vanuit de RKK sinds het Tweede Vaticaans Concilie genoemd, meer bepaald het conciliedocument *Unitatis Redintegratio* aangaande de oecumene (artt. 26-27).

2. Vanuit de dialoog tussen God en mens

Wanneer het gaat om een dialoog in het kader van de oecumene, dan betreft dit niet alleen het gesprek tussen kerken en mensen. Het gaat eerst en vooral ook om de dialoog van de mens met God.

Paus Benedictus XVI sprak in 2011 bij zijn bezoek aan Erfurt: “Wat Luther onophoudelijk bewoog was de vraag naar God, de diepe hartstocht en drijvende kracht achter zijn hele levensweg. Hoe vind ik een genadige God [...] wie is hier tegenwoordig nog mee bezig - zelfs onder christenen? Wat betekent de Godsvraag in ons leven? In onze verkondiging? De meeste mensen, ook christenen, gaan er tegenwoordig van uit dat God niet echt geïnteresseerd is in onze zonden en deugden” (art 30).

Zo mogen we tot het besef komen dat het gesprek tussen God en mens, d.w.z. het persoonlijk naderen van de mens tot God (met heel je hart, je verstand en al je krachten) als eerste dialoog nodig is om tot een vruchtbare oecumenische dialoog tussen verschillende christenen en kerken te komen. In 1995 noemde paus Johannes Paulus II in zijn encycliek *Ut Unum Sint* het gebed de ziel van de oecumenische vernieuwing.²³

---

²³ Paus Johannes Paulus II, *Encycliek Ut Unum Sint* (1995) art. 28. Zie ook: H. van den Hende, *Eenheid van de Kerk*, gave en roeping, in: *Communio* (2014/5) 333-331.

3. In kracht van de heilige Geest

Het is belangrijk om te beklemtonen dat een dialoog in het kader van de oecumene alleen in kracht van de heilige Geest kan worden ondernomen. Paus Franciscus schrijft in zijn *Apostolische Exhortatie Evangelii Gaudium* (2013) over de werking van de heilige Geest waar het gaat om de oecumenische dialoog (art. 246): “Als wij werkelijk geloven in de vrije en overvloedige werking van de Geest, hoeveel kunnen wij dan nog van elkaar leren! Het gaat er niet alleen om inlichtingen te krijgen over de ander om hem beter te leren kennen, maar te oogsten wat de Geest in hen ook als een geschenk voor ons heeft gezaaid.”

Een oecumenische dialoog is in kracht van de heilige Geest verbonden met Jezus Christus zelf (christologisch kader van de dialoog) want het is immers Jezus Christus zelf die bidt en vraagt om eenheid (Joh. 17). Voorts is een oecumenische dialoog in kracht van de heilige Geest niet een uitwisseling die buiten de Kerk en de kerken omgaat. Immers, de elementen van heiliging en waarheid (elementen die aanwezig zijn in de afzonderlijke kerken en gemeenschappen van christenen) komen in de dialoog aan de orde.²⁴ De oecumenische dialoog heeft -positief geduid- als oogmerk overeenstemming en consensus. Negatief geduid brengt de dialoog met zich mee dat men niet langer overgaat tot een wederzijdse veroordeling.²⁵

Paus Franciscus schrijft in 2013 aangaande de gezindheid van de deelnemers aan een oecumenische dialoog (*Evangelii Gaudium* art. 244): “Wij moeten er altijd aan denken dat wij pelgrims zijn en dat wij samen op pelgrimstocht zijn. Daartoe moet men zijn hart toevertrouwen aan zijn reisgenoot zonder argwaan, zonder wantrouwen, en vóór alles kijken naar wat wij zoeken”.²⁶

In het document *Van Conflict naar Gemeenschap* wordt gesteld dat de “Oecumenische dialoog betekent afstand nemen van denkpatronen die voortvloeien uit en nadruk leggen op confessionele verschillen. In de dialoog kijken partners eerst naar wat ze gemeen hebben, en pas dan naar het gewicht van de verschillen. Deze verschillen worden echter niet genegeerd

---

²⁴ Van Conflict naar Gemeenschap art. 27.

²⁵ W. Beinert, Dialog (Okumenisch) in: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Teil III (1995/2006) 193-194.

²⁶ Paus Franciscus, *Apostolische exhortatie Evangelii Gaudium* (2013) artt. 244-246. Nederlandse vertaling in: SRKK, *kerkelijke documentatie* 2014/1.

of gebagatelliseerd, want de oecumenische dialoog is een gezamenlijke zoektocht naar de waarheid van het christelijk geloof” (art 34). Dit sluit aan bij woorden van paus Franciscus die zegt: “Door een uitwisseling van gaven kan de Geest ons steeds meer leiden tot de waarheid en het goede.”²⁷

Nu we in het herdenkingsjaar 2017 uitgebreid spreken over het aangaan van oecumenische dialogen, vooral ook in het licht van het gezamenlijke document *Van Conflict naar Gemeenschap*, wil ik niet beweren dat het de eerste keer is dat over dialoog wordt gesproken in het kader van de oecumene. Immers, paus Franciscus benadrukte in Lund dat de dialoog tussen katholieken en lutheranen reeds vijftig jaar gaande is (1967-2017).

4. Oecumenische dialoog als geleefde praktijk in de afgelopen vijftig jaar

Het was paus Paulus VI die reeds in 1964 in zijn encycliek *Ecclesiam Suam* een pleidooi hield voor een gezindheid en praktijk gekenmerkt door dialoog. Paus Paulus onderscheidt vier cirkels waar het gaat om de dialoog: (1) aangaande alles wat menselijk is (2) met hen die in God geloven (3) met alle christenen (*fratres seiuncti*) (4) binnen de kerk zelf. Onze oecumenische bijeenkomst van vanavond hier in het kader van 500 jaar reformatie, gaat specifiek over de dialoog tussen christenen.

De grote waarde van de oecumenische dialoog komt niet alleen ter sprake in het document *Van Conflict naar Gemeenschap* maar de dialoog in het kader van de oecumene komt ook al uitgebreid aan bod in het zogeheten *Oecumenisch Directorium* van de Pauselijke Raad voor de Bevordering van de eenheid der christenen (1993)²⁸ en in de encycliek van paus Johannes Paulus II, getiteld *Ut Unum Sint* (1995).²⁹

---

27 *Evangelii Gaudium* art. 246.

28 Pauselijke Raad voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen, *Oecumenisch Directorium, Richtlijnen voor de toepassing van de beginselen en normen inzake de oecumenische beweging*. Nederlandse vertaling in: SRKK, kerkelijke documentatie (1993) 291-353. Zie ook: http://www.oecumene.nl/files/Documenten/Oecumenisch_Directorium.pdf.

29 Johannes Paulus II, *Encycliek Ut Unum Sint. Over de verplichting tot oecumene* (1995) art. 28-42. Nederlandse vertaling in: SRKK, *kerkelijke documentatie* (1995) 305-310.

Paus Johannes Paulus II spreekt -in navolging van zijn voorganger paus Paulus VI- over de oecumenische dialoog niet alleen als een uitwisseling van ideeën, maar vooral als een uitwisseling van gaven.³⁰ Het is alweer bijna twintig jaar geleden dat paus Johannes Paulus in zijn encycliek *Ut Unum Sint* uitgebreid en op een indrukwekkende manier nadenkt over de grote waarde en werking van een oecumenische dialoog. Hetgeen in *Van Conflict naar Gemeenschap* over de praktijk van en de gezindheid bij een oecumenische dialoog wordt gezegd is m.i. in samenhang te zien met het geschrevene in de encycliek *Ut Unum Sint*.

Paus Johannes Paulus onderstreept de voorrang van het gebed: “Als christenen samen bidden, schijnt het doel van de eenheid meer nabij. De door [...] verdeeldheden getekende geschiedenis van de christenen lijkt weer samen te komen omdat zij streeft naar de bron van haar eenheid, Jezus Christus. Hij is ‘dezelfde gisteren, vandaag en tot in eeuwigheid’ (Heb. 13, 8)! Christus is werkelijk tegenwoordig in de communio van het gebed; Hij bidt ‘in ons’, ‘met ons’ en ‘voor ons’. Hij leidt ons gebed in de Geest, de Trooster, die Hij heeft beloofd [...].”³¹

Johannes Paulus benadrukt -en dat vind ik een inspirerende zin- dat christenen in het gebed de toekomst van hun eenheid en communio toevertrouwen aan Christus.³² Alles wat met dialoog te maken heeft berust op het gebed en wordt er door ondersteund. Graag wil nog een aantal punten uit de encycliek *Ut Unum Sint* naar voren brengen waar het gaat om de oecumenische dialoog:

- Dialoog vraagt de inzet van de gehele persoon, van hoofd en hart. In een goede dialoog geeft iemand niet alleen gedachten en ideeën maar is de dialoog ook een oprecht geven van zichzelf.³³
- Belangrijk is dat men bij een dialoog overgaat van een houding van vijandschap en conflict naar een opstelling waarbij men elkaar wederzijds als partners erkent. Men moet in een dialoog van de veronderstelling uitgaan dat de gesprekspartner verzoening wil, naar eenheid in de

---

30 *Ut Unum Sint* art. 28, citerend uit encycliek van Paulus VI *Ecclesiam Suam*.

31 *Ut Unum Sint* art. 22.

32 *Ut Unum Sint* art. 25.

33 Het vermogen tot dialoog is nauw verbonden met de menselijke persoon en zijn waardigheid (cf *Ut Unum Sint* art. 28). Zie ook voetnoot 11.

waarheid verlangt. Uitingen van wederzijdse vijandschap moeten verdwijnen.³⁴

- De oecumenische dialoog heeft ook de werking van een gewetensonderzoek. “Als wij beweren zonder zonde te zijn, bedriegen wij onszelf en woont de waarheid niet in ons”(Joh. 1, 8). Dit betekent dat wij in de gezamenlijke dialoog de zonde van verdeeldheid op het spoor komen en overtuigd zijn van de noodzaak tot bekering.³⁵ Onder verwijzing naar paus Paulus VI, spreekt Johannes Paulus II van een dialoog van bekering, een heilsdialoog.³⁶

Dialoog in het kader van de oecumene -in kracht van de heilige Geest- brengt het overwinnen van meningsverschillen dichterbij.³⁷ Tevens krijgt dialoog gestalte in concrete onderlinge samenwerking.³⁸ Uitgebreid bespreekt paus Johannes Paulus ook de vruchten van de dialoog (artt. 41-76). Maar de bespreking van dit gedeelte van de encycliek *Ut Unum Sint* laat ik in het bestek van deze lezing buiten beschouwing.³⁹

In het kader van deze voordracht keer ik terug naar de oecumenische dialoog van katholieken en lutheranen: het is een concreet voorbeeld van een dialoog die met vrucht is ondernomen tot nu toe. In de voorbije vijftig jaar zijn als vrucht van de oecumenische dialoog meerdere documenten verschenen.

Zo staat het document *Van Conflict naar Gemeenschap* als oecumenisch rapport niet op zichzelf. Expliciet wordt in *Van Conflict naar Gemeenschap*

---

34 *Ut Unum Sint* art. 29.

35 *Ut Unum Sint* art. 34.

36 *Ut Unum Sint* art. 35, tevens verwijzing naar *Ecclesiam Suam*, III.

37 *Ut Unum Sint* art. 36: “Natuurlijk zal de volledige communio tot stand moeten komen door de aanvaarding van de volle waarheid waarheen de heilige Geest de volgelingen van Christus leidt. Iedere vorm van reductionisme of gemakkelijk ‘concordisme’ moet dus absoluut worden vermeden. Men dient ernstige vraagstukken op te lossen, want anders zouden ze in dezelfde vorm of in een andere gedaante op een ander ogenblik weer opduiken”.

38 Cf W. Kasper, *Een handboek voor de spirituele oecumene* (2006).

39 De encycliek *Ut Unum Sint* onderscheidt waar het gaat om de oecumenische dialoog de betrekkingen met de oosterse kerken (artt 50 e.v.) en de betrekking met de andere kerken en kerkelijke gemeenschappen in het westen (artt 64 e.v.).

verwezen naar 1980, toen bij de herdenking van 450 jaar Augustijnse Confessie, in een gezamenlijke tekst van lutheranen en katholieken werd uitgesproken dat Jezus Christus het levend centrum is van ons Christelijk geloof.⁴⁰ Ook noemt *Van Conflict naar Gemeenschap* een gezamenlijk rapport uit 1983, bij gelegenheid van de 500e geboortedag van Maarten Luther, waarin Maarten Luther een “getuige van Jezus Christus” genoemd wordt en dat katholieken en protestanten niet voorbij kunnen gaan aan de persoon en de boodschap van Luther.⁴¹ Tenslotte komt in het document *Van Conflict naar Gemeenschap* uitgebreid de Gemeenschappelijke Verklaring over de Rechtvaardigingsleer (Joint Declaration on the Doctrine of Justification) uit 1999 ter sprake.⁴² Deze Verklaring van de Lutherse Wereldfederatie en de Rooms Katholieke Kerk is inmiddels ook onderschreven door de Methodisten (2006), de Anglicanen en Gereformeerde kerken (2017).⁴³

5. Oecumenische dialoog als begaanbare weg naar eenheid?

Naast de dialoog van katholieken en lutheranen heeft de Pauselijke raad voor de eenheid van de christenen vanuit de Rooms Katholieke Kerk ook met andere christenen die voortkomen uit de Reformatie een eigen specifieke dialoog opgebouwd. Het zijn de dialogen met de Wereldalliantie van Gereformeerde kerken, met de Wereldraad van methodisten, met de Wereldalliantie van baptisten, met pinksterkerken en pinkstergroepen. Kardinaal Walter Kasper geeft van deze oecumenische dialogen een overzicht in zijn boek *Een rijke oogst*.⁴⁴

Nu we dit jaar als christenen in gezamenlijkheid 500 jaar Reformatie gedenken, is mij in gesprekken en publicaties wel duidelijk geworden dat het

---

40 *Van Conflict naar Gemeenschap* artt. 2 en 24.

41 *Van Conflict naar Gemeenschap* art. 2. Zie ook: J. Willebrands, Martin Luther 1483-1983, in: J. Willebrands, *Mandatum Unitatis. Beitrage zur Okumene* (Paderborn 1989) 257-268.

42 *Van Conflict naar Gemeenschap* artt. 25 en 123-139. Nederlandse vertaling van de Verklaring over de Rechtvaardiging: http://www.oecumene.nl/files/Documenten/Eindtekst_Gemeenschappelijke_Verklaring_Rechtvaardigingsleer.pdf.

43 A. Gonzalez-Ferrer, Reformed Churches endorse Joint Declaration on the Doctrine of Justification, in: *L'Osservatore Romano* (Engelse weekeditie) 28 juli 2017.

44 W. Kasper, *Een rijke oogst. De vruchten van de oecumenische dialoog* (2009/2011).

document *Van Conflict naar Gemeenschap* en de daarin beoefende methodiek en uitwisseling van dialoog niet door alle christenen als verrijking voor de oecumene wordt gezien, maar eerder als verwarrend.

Ook zijn er christenen die de weg van dialoog omwille van de oecumene niet snel genoeg vinden, een kwestie van een té lange adem. Duidelijk is dat we ook na dit jaar van gezamenlijk de Reformatie gedenken de vraag moeten blijven stellen: hoe houden wij als christenen met elkaar het gesprek in het kader van de oecumene gaande, indachtig de wil en het gebed van onze Heer om eenheid?

6. Een goede dialoog in het kader van de oecumene als gave

Voor mij is in dit jaar van samen de reformatie gedenken een belangrijke vraag die tevens al een opdracht inhoudt: wat is nodig voor een goede oecumenische dialoog? Drie elementen of wel criteria zou ik kort willen noemen, i.e.

- Kennis en ondervinding van de eigen identiteit is onontbeerlijk als waarachtige bijdrage aan de oecumenische dialoog.⁴⁵
- Als deelnemer dient men een oprechte interesse te hebben in de ander met wie men dialoog aangaat en voert.⁴⁶
- Fundamenteel is de overtuiging c.q. het wederzijds vertrouwen dat in de deelnemers aan de dialoog de heilige Geest werkzaam is.⁴⁷

---

45 Cf Oecumenisch Directorium (1995) art. 24: 'Allereerst zouden katholieken goed moeten weten wat de katholieke kerk is, en in staat moeten zijn verantwoording af te leggen van wat zij leert, van haar kerkorde en oecumenische beginselen. Naarmate zij beter van alles op de hoogte zijn, zullen zij het beter in gesprekken met andere christenen kunnen uitleggen en naar behoren verantwoorden'.

46 Cf Oecumenisch Directorium (1995) art 24: 'Katholieken zouden ook een juiste kennis moeten hebben van de andere kerken en kerkelijke gemeenschappen met wie zij in gesprek zijn'. Zie ook: Ut Unum Sint (1995) art 28: 'De dialoog beperkt zich niet tot een uitwisseling van ideeën. Op een of andere manier is hij altijd een uitwisseling van gaven'.

47 Paus Franciscus, Apostolische Exhortatie Evangelii Gaudium (2013) art. 246: 'Als wij werkelijk geloven in de vrije en overvloedige werking van de Geest, hoeveel kunnen wij dan nog van elkaar leren! Het gaat er niet alleen om inlichtingen te krijgen over de ander om hem beter te leren kennen, maar te oogsten wat de Geest in hen ook als een geschenk voor ons heeft gezaaid'.

Aan het einde van mijn lezing op deze oecumenische bijeenkomst op de vooravond van Hervormingsdag 2017, wil ik twee stellingen naar voren brengen als afsluiting en als vrucht van het nog verder concreet nadenken over de vraag: wat is er nodig voor een goede oecumenische dialoog?

1. De oecumenische dialoog is niet gediend met een snel compromis. Heel concreet bij wijze van voorbeeld: gaandeweg de oecumenische dialoog zou je elkaar niet moeten dwingen tot een vorm van intercommunie als middel op weg naar Christelijke eenheid, maar in plaats daarvan vertrouwd en actief in gesprek blijven opdat te zijner tijd de eucharistie in gezamenlijkheid gevierd kan worden als teken van de bereikte eenheid.

2. De Reformatie draagt pas echt vrucht wanneer we als christenen door middel van een volgehouden dialoog in kracht van de heilige Geest, onze verdeeldheid te boven zouden komen en zichtbare eenheid mogen bereiken: herstel van Christelijke eenheid is de Reformatie van vandaag.⁴⁸

---

48 J. van den Hende, Kort woord bij Vijfhonderd jaar en verder (startbijeenkomst in de Lutherse kerk te Amsterdam op 31 oktober 2016).

INLEIDING

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, over het Jaar van Gebed, bij de
bijeenkomst ‘Bidden in de rooms-katholieke en protestantse traditie’,
Vronesteyn, 15 december 2017**

Paus Franciscus hield een Jaar van Barmhartigheid. Paus Benedictus voor hem een Jaar van Geloof. Nadenken over geloof en je geloof uiten in barmhartigheid is een christelijk getuigenis. Daar hoort bij om het geloof te belijden en in barmhartigheid te spreken en te handelen. Daarom leek het goed een Jaar van Gebed te houden. Toen het bisdom zestig jaar bestond hebben we stilgestaan bij de Kerk als netwerk van liefde. Bij ‘netwerk’ denk je misschien snel aan mobieltjes of aan recepties met een glas wijn. Maar de Kerk als netwerk van liefde wil zich verbinden met Christus, is er niet voor zichzelf maar om samen te bouwen aan een beschaving van liefde, waarin het evangelie van de eerbied voor het leven en de waardigheid van de mens tot uiting komen. De Kerk is niet de enige die daaraan werkt, maar ze doet dat in Christus’ Naam met alle mensen van goede wil.

Het idee van netwerk van liefde werd omarmd. Mensen herkennen het als beeld van de Kerk. Het is anders dan spreken over de Kerk in termen van zoveel parochies of territoria. Het is dat we met elkaar als geloofsgemeenschap en netwerk een geheel vormen. Denk aan Jezus, die spreekt over de wijnstok en de ranken (Johannes 15), of het beeld van Paulus van de Kerk als lichaam met vele ledematen (1 Korintiërs 12). Daarover zegt paus Franciscus in zijn encycliek ‘Lumen Fidei’: al ben je maar een klein stukje, je bent nooit anoniem, want je bent gekend door de Heer en met Hem verbonden.

En zo is de Kerk als netwerk van liefde een wijnstok met ranken, een lichaam met ledematen en ook, zoals in de Petrus brief staat, een levend bouwwerk waarvan wij de levende stenen zijn, met Christus als de hoeksteen. Je laten voegen betekent ook je laten uitnodigen en oog hebben voor andere stenen die er zijn: andere mensen met talenten waarover je je mag verheugen.

We moeten ons voeden met gebed, want een netwerk zonder bidden, wordt al gauw een activiteitenkoepel, waarin we van alles doen en kunnen. We moeten al die activiteiten, die we ondernemen met alle fierheid, blijven verbinden met de Heer.

Paus Benedictus heeft een reeks catecheses gehouden over gebed. Hij noemt het gebed daarin de ademhaling van de ziel. Geregeld gebed maakt ons geloofsleven mogelijk. En ook de huidige paus spreekt over bidden. Op de eerste plaats sprak hij over de eucharistie en hij brak er bij die gelegenheid een lans voor om je mobieltje uit te zetten tijdens de mis. Bidden is belangrijk, omdat het ons een persoonlijke relatie met Christus kan geven en daardoor een innerlijke band met elkaar. Paus Franciscus vertelt dat we ons klein en bescheiden mogen opstellen om ontvankelijk te zijn voor God. En dat we ons mogen laten verrassen door niet alleen onze noden naar voren brengen, maar ook ontvankelijk zijn voor wat God ons geeft.

Je voeden en gesterkt worden door de Heer in het gebed is onontbeerlijk. Er komt nog een jaarprogramma voor het Jaar van Gebed, maar dat wilden we niet nog voor de Kerst de wereld in sturen. In het nieuwe kalenderjaar hopen we een mooi programma uit te rollen. We zullen meebidden met de Wereldkerk. Denk aan de gebedsdag voor de vrede, de gebedsdag voor migranten en vluchtelingen op 14 januari, de gebedsdag voor roepingen op de vierde zondag van Pasen en de gebedsdag voor de schepping op 1 september die de Katholieke Kerk viert in navolging van de Orthodoxe Kerk. Er zijn verschillende momenten in het liturgisch jaar, waarop je in het bijzonder aandacht kunt besteden aan gebed. Ook zullen we activiteiten organiseren om ons te oefenen in gebed als verdieping van ons geloof.

Naast de naastenliefde als opdracht van de Heer is ons leven een leerschool van gebed. Je bidden kleurt ons christelijk leven anders. En het geeft andere accenten doorheen het leven. De Heer heeft gebeden in de woestijn voordat Hij aan zijn openbare leven begon, daarna voordat Hij de leerlingen riep, en op de avond voor zijn lijden bad Hij: laat deze kelk van het lijden aan mij voorbij gaan, maar niet mijn wil, maar uw wil geschiede, Vader.

Het gaat dus om je geloof te belijden, het dienend te beleven in barmhartigheid en je te voeden door gebed. Het gebed laat je wortelen in Christus en zijn evangelie, in kracht van de Heilige Geest die Jezus ons beloofd heeft.

En laten wij ook elkaar aansporen om te blijven bidden. Het Jaar van Gebed nodigt uit om niet alleen je handen te vouwen en je ogen dicht te doen, maar ook om te kijken naar de kansen en momenten waarop we anderen kunnen uitnodigen tot gebed. Als bidden ademhaling voor de ziel is, is het dat ook

voor het leven van onze Kerk. Omdat de Kerk een wijnstok met ranken is die vruchten voortbrengt die blijvend zijn, en omdat we onszelf en onze van God gekregen talenten samenvoegen als levende stenen, met een groter doel, namelijk om een beschaving van liefde te vestigen in Jezus' Naam.

Ik ben dankbaar voor deze oecumenische setting als activiteit in het Jaar van Gebed. We zullen vanmiddag met twee sprekers nadenken over de protestantse traditie van gebed en het bidden in de Katholieke Kerk. Fijn dat we met zoveel mensen bijeen zijn. Dat belooft wat voor de rest van het Jaar van Gebed. We zijn dit jaar gestart met de Advent 2017. Het is nog lang geen Advent 2018.

**DECREET
SAMENVOEGING VAN DE PAROCHIEËLE CARITASINSTELLING
VAN DE PAROCHIE TRINITAS EN DE INTERPAROCHIEËLE
CARITAS INSTELLING VOORBURG EN OPRICHTING VAN DE
INTERPAROCHIEËLE CARITASINSTELLING VAN DE PAROCHIES
TRINITAS, ST. MAARTEN EN DE VERREZEN CHRISTUS**

Aan de betrokken gelovigen

Gezien,

het verzoek tot samenvoeging, zoals dat op 26 januari 2016 is gedaan door de PCI van de parochie Trinitas te Leidschendam en de Interparochieële Caritas Instelling te Voorburg, en op grond van mijn bevoegdheid en in het licht van canon 121 van de Codex Iuris Canonici (CIC),

Gegeven,

het feit dat blijkt een verklaring d.d. 29 november 2017 de (achterstallige) jaarrekeningen van de PCI Trinitas over de jaren 2011 tot en met 2016 door de penningmeester naar het bisdom zijn gestuurd, zijn gecontroleerd en akkoord bevonden, waarna de goedgekeurde jaarrekeningen door het bestuur zijn ondertekend,

het feit dat blijkt voornoemde verklaring de door de PCI Trinitas volgens afspraak nog te betalen afdrachten over de jaren 2011 tot en met 2015 alsmede de afdracht over 2016 is voldaan,

het feit dat blijkt voornoemde verklaring de jaarrekeningen van de IPCI Voorburg tot en met 2016 door het bestuur zijn ondertekend en naar het bisdom zijn gestuurd, zijn gecontroleerd en akkoord bevonden,

het feit dat blijkt voornoemde verklaring de voor de voorgenomen fusie benodigde geconsolideerde jaarrekening 2016 is opgesteld, ondertekend en aan het bisdom is toegezonden,

Bepaal ik het volgende:

1. Met terugwerkende kracht voeg ik met ingang van 1 januari 2017 samen de Parochiële Caritasinstelling van de parochie Trinitas en de Interparochiële Caritas Instelling Voorburg en richt ik één nieuwe op, welke hierbij de naam Interparochiële Caritasinstelling van de parochies Trinitas, St. Maarten en de Verrezen Christus krijgt.
2. Overeenkomstig canon 121 CIC verkrijgt de nieuwe parochiële caritasinstelling (PCI) met ingang van 1 januari 2017 alle zaken en vermogensrechten eigen aan de vroegere parochiële caritasinstellingen, en neemt zij alle verplichtingen op zich, welke op dezen rustten. Hieronder zijn begrepen alle rechten en plichten, schulden en bezittingen, overeenkomsten, fundaties, hypotheken, geldleningen e.d., zoals deze overeenkomstig canon 1283 CIC zijn vastgelegd in een inventarisatie en overigens ook die welke daarbij niet zijn genoemd doch geacht moeten worden hier eveneens onder te vallen.
3. Voor de nieuwe PCI geldt als statuut het Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochiële caritasinstelling in de RK Kerk in Nederland, zoals opnieuw vastgesteld op 28 februari 2002 en in werking getreden op 1 april 2002.
4. Het nieuwe PCI-bestuur bestaat uit zeven personen, te weten de heer J.C.M. van den Broek (voorzitter), mevrouw H.M. Dullaart-Smithuis (penningmeester), mevrouw M.E. Varkevisser-Niesert (secretaris), mevrouw M.J.E. van der Voort, mevrouw M.E.M. Remery-Voskuil, de heer H.P. Raven en de heer V. Dielwart.
5. Het nieuwe PCI-bestuur draag ik op ervoor zorg te dragen, dat alle nodige regelingen voortkomend uit dit besluit naar kerkelijk en naar Nederlands recht worden nageleefd en tevens dat hiervan blijkt uit een notariële dan wel onderhandse akte.
6. Binnen de termijn van 10 nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 CIC aan mij een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.
7. Als datum van betekening van dit decreet bepaal ik 15 december 2017.

Dit besluit wordt op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt.

Rotterdam, 15 december 2017

+ J.H.J. van den Hende
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen
kanselier

BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN

1 oktober 2017

R. de Weerd, benoeming tot projectmedewerker van de Federatie Rotterdam Rechter Maasoever voor het project 'Bouwen aan duurzame netwerken. Sociaal isolement van ouderen voorkomen en doorbreken voor de stad Rotterdam'.

S. Bladowski, benoeming tot lid van het pastoraal team van de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o.

S. Bladowski, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoor van de parochie H. Nicolaas Pieck en Gezellen te Rhoon e.o.

drs J.T.A.M. Berkhout, benoeming voor een eerste periode van vier jaar tot lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie.

D.G.C. Bracke, benoeming voor een eerste periode van vier jaar tot lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie.

pater J. van den Eijnden, benoeming voor een eerste periode van vier jaar tot lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie.

J.P.F. Glas, benoeming tot custos van het bedevaartsoord van de HH. Martelaren van Gorcum te Brielle voor de termijn van de benoeming als lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie.

25 oktober 2017

J.G. Collignon, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als diaken in de zorginstelling Frankenlandgroep, locatie De Schiewaegh te Schiedam.

12 november 2017

Mw. Th.B. Beemster, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster van de Federatie Vlietstreek te Leidschendam, Rijswijk en Voorburg.

17 november 2017

Mw. M.Th.Ph. van de Loo, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster van de Federatie Sint Franciscus tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o.

18 november 2017

D.S. Huntjens MA, benoeming tot lid van het pastoraal team in de Federatie Vlietstreek te Rijswijk, Voorburg en Leidschendam.

P.M. Winnubst, benoeming tot lid van het pastoraal team in de parochie H. Augustinus te Katwijk, Oegstgeest, Voorschoten en Wassenaar.

1 december 2017

P.K.B. Mazono s.v.d., benoeming tot pastor in de Franstalige Parochie Tous les Saints te Den Haag.

P.G.M. van der Burg, eervol ontslag als lid van de diocesane caritasinstelling.

C.A.F. de Vette, eervol ontslag als lid van de diocesane caritasinstelling.

Th.J.S. Boesten, benoeming als lid van de diocesane caritasinstelling voor een eerste termijn van vier jaar.

J.J. Dooremalen, benoeming als lid van de diocesane caritasinstelling voor een eerste termijn van vier jaar.

F.C.T. Swagemakers, benoeming als lid van de diocesane caritasinstelling voor een eerste termijn van vier jaar.

22 december 2017

W.E.F.M. Froger, eervol ontslag als lid van de diocesane bezoekgroep emeriti en eervol ontslag als lid van het bestuur van Pro Nobis et Posteris.

L.A.M. Banning, eervol ontslag als lid van de diocesane bezoekgroep emeriti.

Drs J.C. Koeleman, benoeming tot lid van de diocesane bezoekgroep emeriti.

G.Th.J. Lansbergen, benoeming tot lid van de diocesane bezoekgroep emeriti.

J.C.M. van Winkel, eervol ontslag als voorzitter van de kerkelijke instelling Sint Jacobs Huis.

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 21 november 2017 (2017-4)

Inhoudelijk gesprek: de organisatie van de parochie centraal en decentraal

Mgr. Van den Hende leidt het agendapunt in. We zijn als Kerk van Rotterdam onderweg in grotere clusters en samenwerkingsverbanden. De spanning tussen de ene centrale parochie en de decentrale parochiekernen en het functioneren van het parochiesecretariaat zijn twee punten die daarin opvallen en waarover we moeten nadenken. Het onderwerp is niet bedoeld als evaluatie, maar er wordt gevraagd hoe de leden van de Priesterraad vanuit hun ervaring aankijken tegen moeilijkheden en mogelijkheden op deze punten.

De priesterraad spreekt over de samenwerking tussen professionals enerzijds en vrijwilligers anderzijds. Het is belangrijk om een goed gestructureerd en georganiseerd parochiesecretariaat te hebben voor het geheel. Met het oog op draagvlak is het verstandig om de wederzijdse verwachtingen duidelijk uit te spreken. Communicatie is het sleutelwoord. Vrijwilligers moeten een heldere positie hebben. Het is niet gemakkelijk om vrijwilligers te vinden. Als zaken in de gefuseerde parochie op lokaal niveau gewoon doorgaan, is het noodzakelijk om tot een heldere omschrijving te komen van hoe de verantwoordelijkheden verdeeld zijn, met het oog op verbinding tussen centraal en decentraal.

Samenwerking Geboden 2 voorziet per locatie in een beheercommissie en een pastoraatgroep. Het eerste is nuttig, omdat het reilen en zeilen op de locaties gewoon doorgaat. Kan een pastoraatgroep ook voor meer locaties actief zijn? Daar wordt het pastoraal team zelf sterker van en het onderstreept het idee van de gezamenlijkheid. Maar de lokale pastoraatsgroep helpt om de lokale betrokkenheid levend te houden. Dat is de functie van een lokale pastoraatgroep die het contact met de mensen in de dorpen in stand houdt. Als je in een stad veel zaken stedelijk aanpakt, is het echter weer vreemd om een pastoraatgroep per locatie te hebben. De priesterraad wisselt uit over de manieren waarop de parochie-organisatie centraal en decentraal vorm krijgt met pastoraatgroepen, beheercommissies, pastorale teams, parochiebesturen et cetera. Vrijwilligers zijn nodig die centraal wat willen doen, maar ook naar

mensen die de locatie ter plaatse willen dragen. Het is belangrijk dat mensen passie hebben. Maar hoe krijg je passie voor de kerk in een ander dorp? Er is niet één sjabloon dat op alle parochies past. Er is flexibiliteit nodig. De voorbereiding op meer intensieve samenwerking in parochies moet op tijd starten, niet op het moment dat het te laat is. Het is niet de bedoeling om wat goed is ‘af te knippen’, maar we moeten ook niet wachten tot dat niet meer hoeft. Er is vernieuwing nodig. Soms ontwikkelt zich dat organisch als nieuwe mensen aantreden met nieuwe ideeën.

Inhoudelijk gesprek: Bestuursacademie Rotterdam (BAR)

Vicaris-generaal Visser leidt het agendapunt in en blikt terug op het moderatorenoverleg waar de ‘Bestuursacademie Rotterdam’ (BAR) is gepresenteerd en het verzoek is gedaan om in de eigen achterban te kijken naar vijf ‘high potential’ jongeren van 18-33 jaar. Samen zullen zij in een supervisie-achtige setting ervaringen delen en informatie opdoen (leren) die door het bisdom of door de jongeren zelf als belangrijk wordt genoemd. De BAR is onderscheiden van de groep jongeren die nu vanwege de bisschoppensynode over jongeren, geloof en roeping bij elkaar gaat komen. De bestuursacademie zal voortdurend aandacht hebben. ‘Bestuursacademie’ is een zware term, maar er spreekt ambitie uit.

NECROLOGIE

Louis Antoine Maria van den Hoven

geboren op 1 juni 1946 te 's-Gravenhage en diaken gewijd op 20 oktober 1984.

Louis van den Hoven is zijn pastorale werkzaamheden begonnen als pastoraal medewerker. In 1972 werd hij aangesteld ten behoeve van de parochies te Berkel-Rodenrijs en Pijnacker, met een toespitsing in 1978 op de parochie in Berkel-Rodenrijs. In 1983 werd hij als pastoraal werker aangesteld in de parochie H.H. Martelaren van Gorcum te Brielle. Na zijn diakenwijding in oktober 1984 bleef Louis in deze parochie werkzaam. In 1996 werd hij benoemd ten behoeve van de pastoraal in de parochie H.H. Petrus en Paulus te Aarlanderveen en H. Adrianus te Langeraar. In 2000 werd hij benoemd in het samenwerkingsverband Sion, thans de parochie O.L.V. van Sion te Maasland, Den Hoorn en Schipluiden. Van deze opdracht werd hem op 1 januari 2011 eervol ontslag verleend en daarmee uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam. Namens de diakens was hij enkele jaren toevoorder in de diocesane priesterraad.

Diaken Louis van den Hoven heeft zich bijna veertig jaar als pastorale beroepskracht ingezet voor het bisdom Rotterdam. Voor zijn inzet en enthousiasme zijn wij hem veel dank verschuldigd. Ons gebed gaat uit naar mevrouw Van den Hoven en hun kinderen.

Hij is op maandag 2 oktober 2017 overleden.

Hans Joseph Herman Berkemeijer

geboren op 4 juli 1927 te 's-Gravenhage en diaken gewijd op 30 september 1990.

Hans Berkemeijer werd met ingang van zijn wijding benoemd tot diaken in het dekenaat 's-Gravenhage voor enkele taken in de diaconale zorg voor gedetineerden en ex-gedetineerden in Penitentiaire Inrichtingen in Den Haag. Verder kreeg hij bij die gelegenheid ook enkele taken in de toenmalige parochie H.H. Antonius en Lodewijk te Den Haag. Van deze taak werd hem in januari 1999 eervol ontslag verleend. Het werk in de Penitentiaire

Inrichtingen is hij, samen met zijn vrouw Melanie tot op hoge leeftijd blijven doen.

Hans Berkemeijer was hartelijk, bezorgd en liefdevol; hij straalde eenvoud uit. Hij leefde zijn geloof in stille dienstbaarheid aan de ander. Veel dank zijn wij verschuldigd aan mevrouw Melanie Berkemeijer die haar man in zijn werk als diaken steeds heeft ondersteund.

Hij is op 7 november 2017 overleden.

Theodorus Johannes Jozef van Steekenburg

geboren op 3 maart 1944 te Watingen en priester gewijd op 6 juli 1968.

Theo van Steekenburg werd na zijn wijding achtereenvolgens tot kapelaan benoemd in de parochies St. Jan de Doper te Vlaardingen (1968) en St. Jozef te Noordwijkerhout (1972). In augustus 1975 volgde zijn pastoorsbenoeming in de parochie St. Jozef te Noordwijkerhout. In oktober 1982 werd hij benoemd tot pastoor van de parochie H. Joseph te Wassenaar en in 1995 tot pastoor van de parochies H. Adrianus te Langeraar en HH. Petrus en Paulus te Aarlanderveen. Met ingang van 1 augustus 2000 werd hij benoemd tot lid van het pastoraal team van de parochiefederatie De Regenboog te Aarlanderveen, Meije en Zegveld, Nieuwkoop, Nieuwveen, Noorden en Zevenhoven en vanaf 2003 tot moderator van deze parochiefederatie. Op 1 september 2009 werd hem uit deze functie eervol ontslag verleend en tegelijkertijd ook eervol ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Zowel tijdens zijn actieve priesterleven als na zijn emeritaat vervulde hij diverse taken als lid van de Priesterraad en van het Kathedrale Kapittel in het bisdom Rotterdam, als lid van het Curatorium van het Centrum voor Priesteropleiding Vronesteyn te Voorburg en als lid van de Diocesane Bezoekersgroep voor de Emeriti in het bisdom Rotterdam.

Pastor Theo van Steekenburg heeft zich negenenveertig jaar als priester ingezet voor het bisdom Rotterdam. Voor zijn intensieve en gelovige inzet en betrokkenheid zijn wij hem dankbaar.

Theo van Steekelenburg was geen man die tijdens zijn ziekte de dingen mooier wilde maken dan ze zijn, maar de berichten waarmee hij informatie gaf over zijn gezondheidstoestand hadden steeds een bloemenrand. Het maakte duidelijk dat hij in staat was om binnen de onzekerheid over zijn gezondheid zijn leven toe te vertrouwen aan de zorg van de Heer. Hij vond het moeilijk om niet meer als priester in de liturgie te assisteren. Hij was dankbaar voor elk gebaar, een paar woorden of zomaar een lichtje, voor elk stil gebed. “Ik ben in vrede”, zo schreef hij, en samen met Thea Verburg probeerde hij verder te gaan in het vertrouwen dat Gods hand hem vast zou blijven houden. Nu zijn levensweg te midden van ons nu ten einde is, mogen wij Theo met ons gebed vergezellen tot bij God.

Veel dank zijn wij verschuldigd aan mevrouw Thea Verburg die hem vele jaren trouw ter zijde heeft gestaan.

Hij is op zaterdag 9 december 2017, voorzien van het H. Sacrament der zieken, toch nog onverwacht overleden.

Drs. Wilhelmus Maria Ignatius van den Ende

oud vicaris-generaal

geboren op 2 juni 1925 te Schipluiden en priester gewijd op 19 mei 1951.

Wim van den Ende werd na zijn priesterwijding benoemd tot kapelaan in de parochie te Katwijk aan den Rijn (1951). Naast deze functie kreeg hij de opdracht sociologie en economie te gaan studeren aan de Economische Hogeschool te Tilburg. Op 24 juni 1957 slaagde hij daar cum laude voor zijn doctoraal examen. In juli 1957 werd hij benoemd tot secretaris van het bisdom bij de vicaris generaal en ten dienste van de kerkenbouw. Als zodanig werd hij in diezelfde maand benoemd tot secretaris van de situeringscommissie van het bisdom Rotterdam en tot eerste secretaris van het Fonds Kerkenbouw van het bisdom Rotterdam. Met ingang van 1 januari 1969 kreeg hij eervol ontslag uit deze functies en werd hij door de bisschop van Rotterdam benoemd tot vicaris-generaal en daarmee tot lid van het Bestuurscollege van het bisdom. Als zodanig was hij speciaal belast met de opbouw en organisatie van het jonge bisdom. In december 1975 kreeg hij op de meest eervolle wijze ontslag als vicaris-generaal en werd hij benoemd tot pastor van de parochie H. Bernadette te Rijswijk, in januari 1985 aangevuld met het administratorschap van de parochie St. Benedictus te Rijswijk. Op 1

juni 1990 werd hem op zijn verzoek eervol ontslag verleend en tegelijkertijd ook ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam. Het administratorschap van de parochie St. Benedictus is hij blijven vervullen tot 1 november 1995. Naast deze functie vervulde Wim van den Ende nog vele andere taken. Zo was hij lid van de Liturgische Commissie in het bisdom Rotterdam, geestelijk adviseur van de Algemene Katholieke Werkgeversvereniging in de bisdommen Haarlem en Rotterdam, lid van de Stichting R.K. Gymnasium van het R.K. Seminarie te Noordwijkerhout, vertegenwoordiger van het bedrijfsapostolaat en ruimtelijke planning in het College van Hoofden van Dienst en kanunnik van het Kathedraal Kapittel van het bisdom Rotterdam.

Wim van den Ende heeft zich 66 jaar als priester voor de Kerk ingezet, eerst voor het bisdom Haarlem en vanaf 1956 voor het bisdom Rotterdam. Voor zijn inzet zijn wij hem veel dank verschuldigd.

Van den Ende was als vicaris-generaal werkzaam in de kerk van Rotterdam die eind zestiger en begin zeventiger jaren van de vorige eeuw door veel veranderingen heen ging. Met grote inzet heeft hij meegebouwd aan de kerk van het bisdom Rotterdam. Zijn passie voor de Heilige Schrift en de spirituele traditie van de Kerk, kwam tot volle wasdom als pastoor van de Bernadette parochie te Rijswijk. Hij was daar tot ver na zijn emeritaat een geliefd predikant, inleider op vele catechetische bijeenkomsten en een vertrouwd priester.

Hij is op donderdag 14 december 2017, voorzien van het H. Sacrament der zieken, overleden.

INHOUDSOPGAVE

Jaargang 62 oktober-december 2017 Nummer 4

BOODSCHAP van paus Franciscus voor de viering van de Wereldvrede­dag (1 januari 2018), 13 november 2017.....	125
KOPPELING KERKEN MET GEMEENTELIJKE BASISADMINISTRATIE BLIJFT, 13 oktober 2017.....	132
BRIEF Betreft eisen die worden gesteld aan buitenlandse priesters c.q. (priester-) religieuzen die zonder zending en benoeming vanuit het buitenland tijdelijk pastoraal werkzaam willen zijn in een katholieke geloofsgemeenschap van migranten niet zijnde een parochie, 1 november 2017.....	133
BRIEF Aan alle pastoors, 1 november 2017.....	135
TESTIMONIAL OF SUITABILITY FOR PRIESTLY MINISTRY, 1 november 2017.....	137
R.-K. KERK IN NEDERLAND ONDERZOEKT MOGELIJKHEDEN EN KANSEN VOOR JONGERENWERK IN DE PAROCHIES, 7 november 2017.....	139
VERENIGD IN GEBED VOOR DE VREDE: JAAR LANG SAMEN MET DE BISSCHOPPEN DE ROZENKRANS BIDDEN VOOR DE VREDE, 6 december 2017.....	141
KERK NEEMT EINDVERSLAG VAN DE STICHTING BEHEER & TOEZICHT IN ONTVANGST, 18 december 2017.....	143
TOESPRAAK Erkenning, hulp en genoegdoening voor slachtoffers van seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland; terugblik op periode 2010 tot 2018, 18 december 2017	145
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de diakenwijding van Peter Winnubst en Daan Huntjens, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal Rotterdam, zaterdag 18 november 2017.....	149
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, Geven als teken van gelovige betrokkenheid, diocesane bijeenkomst geldwerving, Den Haag, 12 oktober 2017.....	153
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, voordracht bij oecumenisch symposium “Het uitgestelde dispuut”, Nicolaïkerk, Utrecht, 26 oktober 2017	156

INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, De Reformatie gezamenlijk herdenken, Lezing Hervormingsdag 2017 Lutherse Andreas Gemeente Rotterdam, Rotterdam, 30 oktober 2017	159
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, over het Jaar van Gebed, bij de bijeenkomst 'Bidden in de rooms-katholieke en protestantse traditie', Vronesteyn, 15 december 2017	169
DECREET Samenvoeging van de parochiële caritasinstelling van de parochie Trinitas en de interparochiële caritas instelling Voorburg en oprichting van de interparochiële caritasinstelling van de parochies Trinitas, St. Maarten en De Verrezen Christus.....	172
BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN	175
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 21 november 2017 (2017-4).....	177
NECROLOGIE	179